

1990 – LUVUN
INTEGRAATORATKAISUJEN
VAIKUTUKSET SUOMEN
SUHDANNEKUVAAN

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden ala
Kansainvälisen kaupan
koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Saara Piipponen

Lahden ammattikorkeakoulu
Kansainvälisen kaupan koulutusohjelma

PIIPPONEN, SAARA: 1990 – luvun integraatoratkaisujen
vaikutukset Suomen
suhdannekuvaan

Kansainvälisen kaupan opinnäytetyö, 52 sivua

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä selvitetään miten integraatoratkaisut 1990-luvulla ovat muuttaneet Suomen suhdannekuvaa. Työn tarkoituksena on kartoittaa EU-jäsenyyden vaikutuksia Suomen ulkomaankauppaan ja sitä kautta suhdannekuvaan.

Työ alkaa tarkastelemalla suhdannevaihteluita. Suhdannevaihteluteorian kautta siirrytään vertailemaan suomalaista suhdannekuvaa eri vuosikymmenillä sekä lisäksi verrataan vientiorientoituneen sekä ulkomaankauppaa rajoittavan valtion suhdanteita. Työn toisessa osassa tarkastellaan EU:n mukanaan tuomia säädöksiä koskien sisämarkkinoita sekä tutkitaan EU:n vaikutuksia ulkomaankauppaan. Työn viimeisessä osiossa tarkastellaan Suomen ulkomaankaupan rakennetta ja selvitetään suhdannepolitiikan harjoittamismahdollisuuksia tänä päivänä sekä ennen integroitumista.

Poiketen normaalista opinnäytetyömallista, tässä tutkimuksessa teoria- ja empiriaosuutta ei ole eritelty erillisiin päälukuihin. Ne kulkevatkin yhdessä läpi koko tutkimuksen.

Tutkimusmenetelmänä työssä on kirjoituspöytätyö, jossa tutkitaan valmiina olemassa olevaa aineistoa. Tutkimusmenetelmä sopii aiheen ajankohtaisuuden vuoksi ja valmiina olevan aineiston perusteella tehdään tutkimuksen johtopäätökset. Lähdeaineistona työssä on käytetty niin painettuja kuin elektronisia lähteitä.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että integroitumisen myötä lisääntynyt keskinäisriippuvuus lisää talouden häiriöalttiutta, sillä Suomella ei ole enää käytettävissään kaikkia suhdannepoliittisia keinoja talouden parantamiseksi. EU:n toimet vaikuttavat jokaiseen jäsenvaltioon, ei yksittäisiin maihin. Tämä johtaa suhdannekuvan hajoamiseen ja muuttumiseen.

Asiasanat: suhdannevaihtelut, ulkomaankauppa, Euroopan unioni, sisämarkkinat, suhdannepolitiikka

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in International Trade

PIIPPONEN, SAARA:

EU Integrations in 1990s and Their
Effects on Finnish Economic Cycles

Bachelor's Thesis in International Trade, 52 pages

Spring 2015

ABSTRACT

The aim of this thesis was to explore how the EU (European Union) integration in the 1990s has influenced Finnish economic cycles. The purpose was to examine how EU membership has affected foreign trade in Finland and the Finnish economic situation.

The study starts with examining the economic cycles and the economic situation in Finland in different decades. In addition this section compares countries that are export oriented and countries that restrict their foreign trade. The second part of the study examines EU regulations in relation to internal markets and how EU has affected foreign trade in Finland. The last part of this thesis studies the structure of foreign trade in Finland and assesses how Finland can practice counter-cyclical policy today. Furthermore, it examines how Finland did it before the integration into the EU.

In this study, the theoretical part and empirical part exist concurrently throughout the study, diverging from the normal pattern of thesis work.

The study was carried out as a desk research by examining material that already exists. The research method was selected because of the topicality of the subject. Conclusions of this study are made based on existing material. Sources include literary material as well as electronic material.

This study finds that integration causes interdependence, which increases the vulnerability of an economy. Finland does not have all the means to practice counter-cyclical policy to improve its economic situation. EU's actions influence every member country and not individually, one country. This leads to changed and fragmented economic cycles.

Key words: economic cycles, foreign trade, European Union, internal market, counter-cyclical policy

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tausta	1
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset	2
1.3	Teoreettinen viitekehys ja tutkimusmenetelmä	2
1.4	Opinnäytetyön rakenne	3
1.5	Tutkimuksen keskeiset käsitteet	4
2	SUHDANNEVAIHTELUT	8
2.1	Suhdannevaihteluteoriaa	8
2.2	Suomalainen suhdannekuva	17
2.3	Ulkomaankaupan vaikutus suhdannekuvaan	20
3	EUROOPAN UNIONI JA ULKOMAANKAUPPA	25
3.1	Euroopan unioni ja EMU	25
3.2	EU:n vaikutukset ulkomaankauppaan	26
3.3	Sopimusten säädökset koskien sisämarkkinoita	27
4	KESKINÄISRIIPPUVUUDEN SEURAUKSET	30
4.1	Suomen ulkomaankaupan rakenne	30
4.2	Suhdannepolitiikan harjoittamismahdollisuudet	38
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	43
5.1	Tutkimuksen johtopäätökset	43
5.2	Tutkimuksen luotettavuus	44
5.3	Jatkotutkimusehdotus	45
6	YHTEENVETO	46
	LÄHTEET	48

1 JOHDANTO

Euroopan sekä euroalueen maiden huonosta taloudellisesta tilanteesta johtuen on Suomessa alettu puhua EU-jäsenyyden vaikutuksista enemmän. Ennen talouskriisiä jäsenyydestä puhuttiin hyvin positiiviseen sävyyn, mutta kriisin alettua, ja Suomenkin talouden laskettua taantumaan mielipiteet ovat muuttuneet negatiiviseen suuntaan. Jopa eurosta eroaminen on tullut isoksi kysymykseksi. Estääkö jäsenyys valtiota tarttumasta kaikkiin keinoihin saadakseen oma taloutensa elpymään? Onko suhdannekuva muuttunut integroitumisen myötä?

”Euroopan unionia voi syystä kritisoida, ankarastikin. Mutta jos Euroopan unionia ei olisi olemassa, olisi se välittömästi luotava.” (Korkman 2012, 172.)

1.1 Tutkimuksen tausta

Integraatoratkaisujen vaikutukset Suomelle ovat olleet mittavat niin ulkomaankaupan kuin taloudenkin osalta. Suomi on ollut osa Euroopan unionia jo 20 vuotta, mutta laajoja tutkimuksia integroitumisen vaikutuksista Suomelle ei ole tehty, vaikka yleisesti EU:n tuomia vaikutuksia on jonkin verran tutkittu. Monien EU-maiden kamppaillessa taloudellisessa kriisissä on mediassa alkanut ilmestymään kysymyksiä siitä, ovatko EU-jäsenyyden ja sen myötä EMU-jäsenyyden vaikutukset jäsenvaltiolle kuitenkin vain positiivisia ja kuinka jäsenvaltion suhdannekuva on muuttunut.

Aiheen ajankohtaisuus sekä uutuusarvo antavat hyvän ja mielenkiintoisen pohjan tutkimukselle. Tutkimus tuo esiin myös kansantaloudellista näkökulmaa integroitumisen vaikutuksista.

Tutkimusta voi hyödyntää tarkasteltaessa EU- ja EMU- jäsenyyden vaikutuksia liittyen ulkomaankauppaan sekä valtion muuttuneeseen suhdannekuvaan. Tutkimus antaa myös näkökulmaa maille jotka harkitsevat EU:n jäsenyyttä.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaisia muutoksia integraatoratkaisut 1990-luvulla ovat tuoneet Suomen taloudelle ja miten ne ovat nähtävissä.

Tutkimusongelmaksi muodostuu näin ollen: kuinka integraatoratkaisut 1990-luvulla ovat vaikuttaneet Suomen suhdannekuvaan?

Tutkimusongelmaa lähdetään ratkomaan seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- Miten suomalainen suhdannekuva on muuttunut vertailtaessa aikaa ennen ja jälkeen integroitumisen?
- Miten suhdannepolitiikan käyttö on muuttunut vertailtaessa aikaa ennen ja jälkeen integroitumisen?
- Mitä vaikutuksia EU- ja EMU- jäsenyyksillä on ulkomaankauppaan?

Tutkimus on rajattu koskemaan Suomen suhdannekuvaa ja ulkomaankauppaa. Vaikka vaikutukset moniin jäsenmaihiin ovat samankaltaiset, tässä työssä ei tulla käsittelemään muita EU-jäsenmaita. Tutkimus on rajattu EU:n sekä EMU:n osalta vain ulkomaankauppaan, eli jäsenyyksien muita vaikutuksia ei työssä oteta huomioon eikä tutkita.

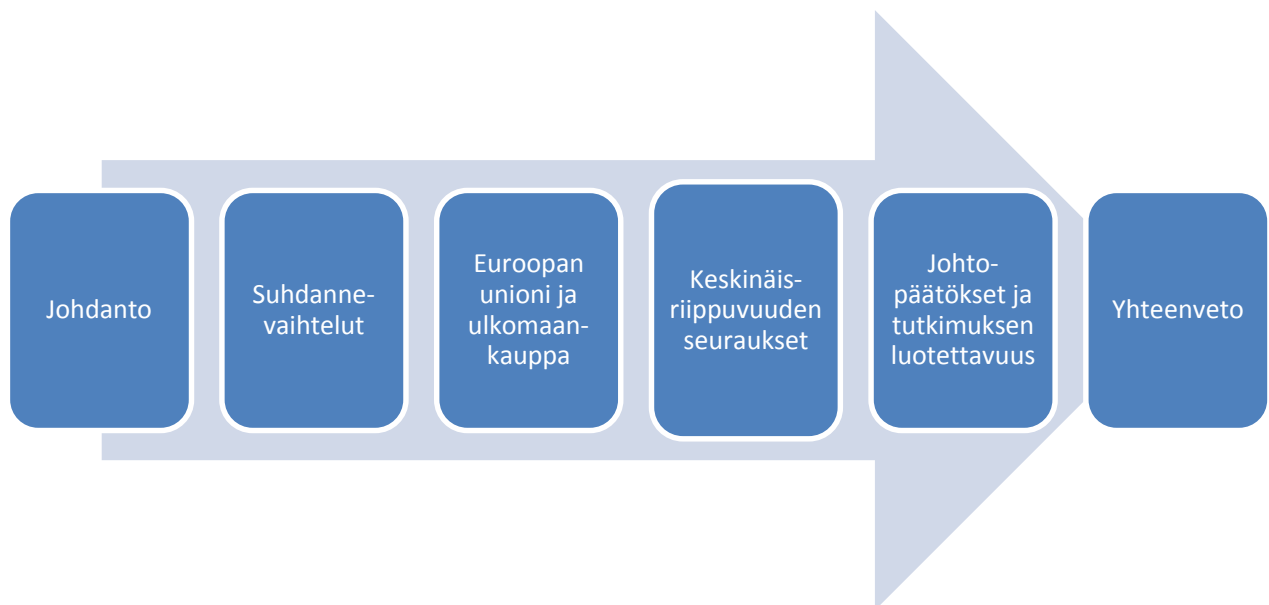
1.3 Teoreettinen viitekehys ja tutkimusmenetelmä

Tämä tutkimus toteutetaan kirjoituspöytätyönä. Tutkimustavaksi tämä valikoitui aiheen ajankohtaisuuden vuoksi, sekä siksi että aihe on varsin tuore. Kirjoituspöytätyössä käytetään jo olemassa olevaa aineistoa, ja tehdään niiden perusteella tutkimuksen johtopäätökset.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu kolmesta aiheesta, suhdanneteoriasta, EU-jäsenyyden tuomista rajoitteista, säädöksistä ja vaikutuksista sekä suhdannepolitiikan käyttökeinoista. Lähdemateriaaleina on käytetty niin painettuja kirjallisia lähteitä kuin myös elektronisia lähteitä.

1.4 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö koostuu tutkimusosaltaan teoriasta ja empiriasta. Poiketen perinteisestä opinnäytetyömallista, tässä tutkimuksessa teoriaa ja empiriaa ei ole jaoteltu erillisiin päälukuihin, vaan ne kulkevat yhdessä läpi tutkimuksen.

Kuvio 1. Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyön sisältö koostuu kuvion 1 mukaisesti johdannosta, teoriaosuudesta ja empiriaosuudesta sekä tutkimuksen luotettavuuden analysoinnista ja yhteenvedosta.

Tutkimuksen ensimmäisessä luvussa, johdannossa, esitellään tutkimustensa taustan, tavoitteiden ja rajausten, teoreettisen viitekehyksen ja tutkimusmenetelmän sekä rakenteen kautta. Johdannossa selitetään myös tutkimuksen keskeisiä käsitteitä helpottamaan työn ymmärrettävyyttä.

Tutkimuksen toisessa luvussa käsitellään suhdannevaihteluteoriaa ja suomalaista suhdannekuvaa sekä verrataan vientiorientoituneen maan suhdannekuvaa ulkomaankauppaa rajoittavan maan suhdannekuvaan.

Tutkimuksen kolmas luku käsittelee EU-jäsenyyden sekä EMU-jäsenyyden tuomia rajoitteita, säädöksiä ja sisäkauppaa sekä tutkitaan niiden vaikutuksia ulkomaankauppaan.

Neljännessä luvussa käsitellään Suomen ulkomaankaupan rakennetta sekä sisäkaupan merkitystä ja verrataan, kuinka suhdannepolitiikkaa on mahdollista käyttää tänä päivänä verrattuna aikaan ennen integroitumista.

Viidennen pääluvun tarkoituksena on tuoda esille tutkimuksen johtopäätökset, luotettavuus reliabiliteettiä ja validiteettiä tarkastellen sekä mahdolliset jatkotutkimusehdotukset.

Kuudes ja viimeinen luku käsittää yhteenvedon, jossa nivotaan yhteen tehty tutkimus sekä tutkimuksen tuomat johtopäätökset.

1.5 Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Tämä kappaleen tarkoituksena on selvittää tutkimuksen kannalta oleellisia käsitteitä taloudesta sekä erilaisista taloudessa tapahtuvista ilmiöistä. Tutkimuksen teksti on näin ollen helppolukuisempaa.

BKT

Bruttokansantuote eli BKT mittaa vuoden aikana kansantaloudessa tuotettujen lopputuotteiden, eli tuotteiden ja palvelujen, rahallisen arvon markkinahintaan. Bruttokansantuotteessa huomioidaan siis ainoastaan tuotteet ja palvelut, joita ei tulla enää käyttämään muiden tuotteiden tai palvelujen tekemisessä. (Mankiw & Taylor 2010, 476; Vilkkumaa 2011, 110; Pohjola 2014, 134.)

BKT:n laskemiseen käytetään arvonlisämenetelmää; Tavaroiden ja palvelujen lopputuotteet -Raaka-aineet ja puolivalmisteet = BKT.

Menetelmää käytetään siksi, ettei raaka-aineita ja puolivalmisteita laskettaisi BKT:een kahta kertaa. (Tikkanen & Vartia 2012, 75.)

Kokonaistarjonta

Kokonaistarjonnalla tarkoitetaan kotimaista tuotantoa eli BKT:ta ja tuontia (Taloustieto Oy 2015).

Kokonaiskysyntä

Kokonaiskysynnällä tarkoitetaan kysyntää johon kuuluu kotitalouksien kulutus, yritysten investoinnit, julkisyhteisöjen kulutus ja investoinnit kuten, esimerkiksi koulutus tai uusien teiden rakentaminen sekä vienti (Sloman & Garrett 2013, 182).

Huoltotase

Huoltotaseessa näkyvät tuotteiden ja palvelujen euromääräinen kokonaistarjonta sekä kokonaiskysyntä vuoden aikana. Huoltotaseesta selviää hyvin jokaisen osion euromääräinen arvo. (Vilkkumaa 2011, 162.)

Tarjonta

Bruttokansantuote

+Tavaroiden ja palvelujen tuonti

=Kokonaistarjonta

Kysyntä

Vienti

+Investoinnit (yksityiset ja julkiset)

+Kulutusmenot (yksityiset ja julkiset)

+/-Varastojen muutokset

=Kokonaiskysyntä

Kauppasette

Kauppasetteä käytetään ulkomaankaupan mittarina ja se saadaan vähentämällä vuoden aikana tapahtuneesta tavaraviennistä tavaratuonti, jolloin saadaan euromääräinen erotus (Koskela & Rousu 2010, 177; Tikkanen & Vartia 2012, 52).

CPA-tuoteluokittelu

Classification of Products by Activities eli CPA on tavaroiden ja palvelujen luokittelujärjestelmä, jota käytetään Euroopan yhteisössä (Tullihallitus 2014b).

Julkisen talouden alijäämä ja ylijäämä

Julkisen talouden, tai julkisyhteisöjen, ylijäämällä tarkoitetaan tilannetta, jossa valtiolla on enemmän tuloja kuin menoja. Yli jäävällä osalla voidaan esimerkiksi vähentää valtiolla olevaa velkaa. Jos taas budjetti on alijäämäinen, menot ovat tuloja suuremmat ja näin ollen valtion velka kasvaa. (Koskela & Rousu 2010, 145.) EU:n jäsenvaltioilla saa EU:n vakaus- ja kasvusopimukseen perustuen olla alijäämää enintään 3 % ja valtionvelkaa enintään 60 % BKT:sta (Findikaattori 2015b).

Tullitariffi

Tullitariffilla tarkoitetaan maksua, jonka valtio lisää ulkomailta tuotuihin tuotteisiin ja palveluihin (Gillespie 2011, 500).

Inflaatio

Inflaatio tarkoittaa tuotteiden ja palvelujen hinnan nousua (Sloman & Garratt, 2013, 262).

Ohjauskorko

Euroopan keskuspankki EKP lainaa euroalueen pankeille rahaa ja määrittelee sille koron. Tämä korko on ohjauskorko. Yleisesti ajatellen ohjauskorolla tarkoitetaan keskuspankin määrittelemää korkotasoa jolla se lainaa pankeille rahaa. (Korkman 2012, 83.)

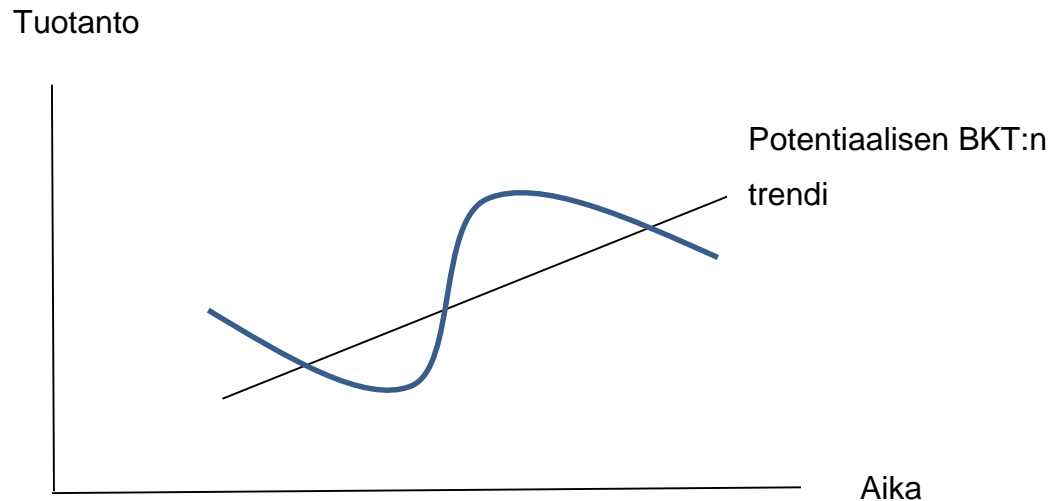
2 SUHDANNEVAIHTELUT

Luvussa 2 keskitytään suhdannevaihteluihin. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään suhdannevaihteluteoriaa sekä suhdannevaihteluiden eri vaiheita tarkastelemalla samalla talouden käyttäytymistä. Toisessa alaluvussa vertaillaan suomalaista suhdannekuvaa 2000-luvulla 1970–1990-lukujen suhdanteisiin. Viimeisessä alaluvussa verrataan vientiorientoituneen valtion suhdannekuvaa ulkomaankauppaa rajoittavan valtion suhdannekuvaan.

2.1 Suhdannevaihteluteoriaa

Suhdannevaihteluilla tarkoitetaan kokonaistuotannon kasvun lyhytaikaisia muutoksia pitkäaikaisen keskimääräisen kasvuvauhdin molemmin puolin (Pohjola, Pekkarinen & Sutela 2006, 178). Käytännössä suhdannevaihtelut tarkoittavat bruttokansantuotteen vaihtelua (Opetushallitus 2015). Nämä vaihtelut johtuvat kokonaiskysynnän- ja tarjonnan muutoksista (Koskela & Rousu 2010, 120).

Keskimääräistä kasvuvauhdin tasoa voidaan myös sanoa potentiaalisesti tasoksi, kuten Vilkkumaa (2011, 138) sen määrittelee, tai trendiksi Tikkasen ja Vartian (2012, 87) mukaan. Potentiaalisesti tasoksi tai trendiksi kutsutaan tavoitetilaa, jossa talous olisi tasapainossa ja BKT kasvaisi suotuisasti. Suhdannevaihtelun sekä trendin suhteen näkee kuviosta 2. Tällainen tasapainotila on erittäin hankala ennustaa ja määritellä, eikä talous yleensä ole ihanteellisella tasolla. (Vilkkumaa 2011, 138.)

Kuvio 2. Trendi ja talouden suhdannevaihtelut (Lindholm & Kettunen 2009, 116)

Suhdannevaihtelut aiheutuvat erilaisista kokonaiskysyntään ja kokonaistarjontaan liittyvistä muutoksista, sokeista. Sokit voivat olla kotimaisia tai ulkomaisia ja mitä suurempi osuus viennillä ja tuonnilla maan taloudelle on, sitä suuremmin ulkomainen sokki vaikuttaa suhdannevaihteluihin. Positiivinen sokki kysynnässä kasvattaa kysyntää. Tällainen sokki voi olla esimerkiksi Suomeen rakennettava uusi ydinvoimala, joka lisää työllisyyttä tai Kiinan nopea talouskasvu, joka kasvattaa teräksen kysyntää. Positiivinen sokki tarjonnassa puolestaan kasvattaa tarjontaa. Sellainen voi olla esimerkiksi öljyn hinnan aleneminen tai erinomainen kahvisato Etelä-Amerikassa. Seurauksena on noususuhdanne. Negatiiviset sokit voivat puolestaan aiheuttaa laskusuhdanteen. (Vilkkumaa 2010, 139.)

Kokonaiskysyntä

Kokonaiskysyntään vaikuttavat useat tekijät, kuten kotitalouksien kulutuskysyntä, yritysten investoinnit, julkinen investointi- ja kulutuskysyntä sekä vienti (Koskela & Rousu 2010, 120; Sloman & Garratt 2013, 182).

Viennin muutokset ovat usein tärkein syy Suomen suhdannevaihteluihin, sillä viennin osuus on suurin kokonaiskysynnästä, noin 40 % BKT:sta (Koskela & Rousu 2010, 121). Tilastokeskuksen (2015e) mukaan vuonna 2014 viennin osuus BKT:sta oli 37,3 %. Viennin muutos toimiikin näin ollen usein nousu- tai laskusuhdanteen käynnistäjänä maassa, joiden viennin osuus BKT:sta on suuri (Tikkanen & Vartia 2012, 89).

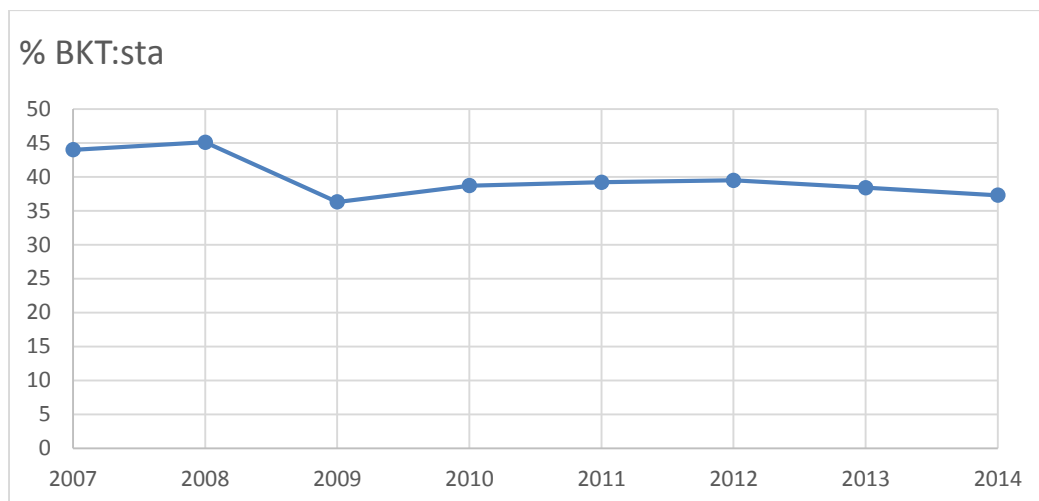
Viennin vaihtelut ovat vientiorientoituneessa maassa jyrkkiä, sillä esimerkiksi Suomen vienti on keskittynyt lähinnä metsäteollisuuden tuotteisiin, metalleihin ja koneisiin sekä kemian teollisuuden tuotteisiin näiden ollessa noin 70 % Suomen kokonaisviennistä. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä harvempia toimialoja ja tuotteita vienti käsittää, sitä voimakkaammin vienti myös vaihtelee. (Koskela & Rousu 2010, 121.)

Viennin lisääntyminen kannustaa yrityksiä investoimaan enemmän, jotta ne pystyvät myöhemminkin vastaamaan kasvavaan kysyntään.

Investoinnit parantavat puolestaan työllisyystilannetta ja tätä kautta kotitalouksien kulutusmahdollisuuksia. (Tikkanen & Vartia 2012, 89.)

Viennin vähentyessä vaikutus on päinvastainen.

Kuviossa 2 on nähtävissä Suomen viennin osuus bruttokansantuotteesta.

Kuvio 2. Suomen viennin osuus bruttokansantuotteesta 2007–2014
(Tilastokeskus 2015e)

Kotitalouksien kulutuskysyntä heijastuu voimakkaasti tuloihin. Jos kotitalouden tulot kasvavat, myös kysyntä kasvaa. Jos taas tulot vähenevät, kysyntä vähenee (Koskela & Rousu 2010, 120). Tikkasen ja Vartian (2012, 89) mukaan kotitalouksien kulutuskysyntä ei kuitenkaan yleensä ole suhdannevaihtelujen aiheuttaja vaan paremminkin se seuraa suhdannevaihteluja, sillä tulotasojen lyhytaikaiset häiriöt tai tulotasojen väliaikaiset alenemiset tasoitetaan käyttämällä kertyneitä säästöjä ja investointiratkaisut tehdään pitkän aikavälin tulojen perusteella.

Yritysten investoinnit puolestaan heijastuvat voittoon. Jos yritys odottaa kysynnän kasvavan, tuotto-odotukset parantuvat ja yritys investoi (Sloman & Garrett 2013, 188). Investoinnit kasvattavat tuotantoa, jonka johdosta työllisyys ja kotitalouksien kulutus lisääntyy ja nämä tekijät edelleen lisäävät kysyntää (Pohjola, Pekkarinen & Sutela 2006, 181). Mikäli yritys odottaa kysynnän laskevan tai tuotanto supistuu, vaikutus on päinvastainen.

Julkinen sektori pyrkii tasoittamaan suhdannevaihteluita niin, että julkista kysyntää pyritään lisäämään laskusuhdanteessa ja vähentämään noususuhdanteessa (Sloman & Garrett 2013, 189). Koskelan ja Rousun (2010, 121) mukaan näin ollen julkinen kysyntä ei varsinaisesti aiheuta suhdannevaihteluita. Julkisen sektorin menoihin kuuluvat muun muassa puolustus, yleinen järjestys ja turvallisuus, asuminen, terveydenhuolto, koulutus ja sosiaaliturva (Tilastokeskus 2015c).

Huoltotase

Vilkkumaan (2011, 162) mukaan huoltotase on yksi kansantalouden tärkeimpiä mittareita. Kokonaistarjonnassa ja kokonaiskysynnässä on taulukon 1 mukaisesti vuonna 2014 pieni ero joka johtuu siitä, että huoltotaseen lopullisten lukujen tarkentuminen ottaa aikansa.

Mitä voimme huoltotaseesta sitten selvittää? Taulukon 1 mukaisesti tarjonnasta näemme, että tuonnin osuus kokonaistarjonnasta vuonna 2014 oli 27 %. Näin ollen suurin osa tarjonnasta, 73 %, on Suomessa tuotettuja tuotteita ja palveluja. Huoltotaseesta näemme myös, miten rahat on käytetty. Koko määrästä 27 % meni tavaroiden vientiin, investointeihin käytettiin 14 % sekä kulutusmenoihin meni 58 %. Taulukosta ei käy ilmi palvelujen vienti vuonna 2014, joka oli tilastokeskuksen (2015e) mukaan noin 10 % BKT:sta.

Taulukko 1. Suomen huoltotase 2014 (Tilastokeskus 2015)

Tarjonta	Mrd. €
Bruttokansantuote	204
Tavaroiden ja palveluiden tuonti	76,9
Kokonaistarjonta	280,9
Kysyntä	
Vienti	76
Investoinnit	40,8
-yksityiset	32,3
-julkiset	8,5
Kulutusmenot	163,7
-yksityiset	112,7
-julkiset	51
Varastojen muutokset	0,9
Kokonaiskysyntä	281,4

Kokonaistarjonta

Kokonaistarjonta, johon kuuluu BKT ja tuonti, vaikuttaa myös osaltaan suhdannevaihteluihin. Silloin kun on kysyntää, tarjontaa lisätään nostamalla tuotantoa ja kun kysyntä laskee, tuotantoa lasketaan. Kysymys on suhdannevaihtelusta silloin, kun tuotanto vaihtelee kysynnästä riippumatta. Tällainen tilanne voi johtua esimerkiksi jonkin raaka-aineen hinnan noususta. Tällöin palkat pysyvät kuitenkin ennallaan ja tuotannon kustannusten nouseminen johtaa tuotannon supistamiseen, joka johtaa puolestaan työvoiman pienentämiseen ja työttömyys lähtee kasvuun. (Koskela & Rousu 2010, 122.) Päinvastainen vaikutus kuitenkin on, jos jonkin raaka-aineen hinta laskee.

Kokonaistarjontaan vaikuttavat monet tekijät, kuten työvoima, luonnonvarat sekä käytössä olevat teknologiat (Mankiw & Taylor 2010, 704). Tarkastellaan näitä tekijöitä hieman tarkemmin.

Mikäli esimerkiksi maahanmuutto lisääntyisi huomattavasti, se tarkoittaisi sitä, että maassa olisi enemmän kotitalouksia, mikä lisää tavaroiden ja

palvelujen kysyntää ja sitä mukaa työvoiman tarve lisääntyy (Mankiw & Taylor 2010, 705). Tai kuten Suomessa, edessä olisi tilanne, jossa suuri osa väestöstä siirtyy eläkkeelle. Tällöin kotitalouksien kysyntä pysyy samana, mutta työvoima vähenee huomattavasti. Tämä heijastuu vähentyneeseen tarjontaan.

Luonnonvarat voidaan määritellä suurimmaksi kokonaistarjontaan vaikuttavaksi tekijäksi. Mankiw ja Taylor (2010, 706) listaavat viljelysmaat, mineraalit ja sään luonnonvaroiksi. Esimerkiksi huonosta kesästä johtuen viljelyssato voi jäädä huonoksi, joka vaikuttaa tarjontaan negatiivisesti. Tai kuten monet valtiot tuovat tuotantoa varten tärkeitä luonnonvaroja muista maista, muutokset näiden raaka-aineiden saannissa vaikuttavat puolestaan nekin kokonaistarjontaan joko positiivisesti tai negatiivisesti.

Käytössä olevat teknologiat ovat myös hyvin tärkeä tarjontaan vaikuttava tekijä. Uudet teknologiat mahdollistavat suuremman tuotannon kuin aikaisemmin (Mankiw & Taylor 2010, 706). Uusien teknologioiden kehittämisessä tärkeää on tutkimus- ja kehittämistoiminta eli T&K-toiminta. Sen tarkoituksena on edistää taloudellista kehitystä ja kasvua, joka lisää tuottavuutta ja työllisyyttä. (Findikaattori 2015c.) Suomi pärjää T&K-toiminnassa erittäin hyvin verrattuna moniin muihin EU:n maihin, kuten taulukosta 2 näemme. Tämä kertoo siitä, että Suomessa panostetaan uusiin teknologioihin enemmän, minkä pitäisi näkyä myös tarjonnassa. Taulukossa 2 on listattu Vilkkumaan (2011, 153) vertailuun käyttämät maat.

OECD:n (2015) mukaisesti EU:n jäsenmaiden T&K-toimintaan on käytetty keskimäärin noin 1,93 % bruttokansantuotteesta. Suomessa määrä on lähes kaksinkertainen sen ollessa 3,32 % bruttokansantuotteesta vuonna 2013.

Taulukko 2. Tutkimus- ja kehitysmenojen osuus % BKT:sta vuonna 2013
(Vilkkumaa 2011, 153; OECD 2015)

Maa	Osuus % BKT:sta
Espanja	1,24
Italia	1,25
Iso-Britannia	1,63
Tsekki	1,91
Alankomaat	1,98
Ranska	2,23
Belgia	2,28
Itävalta	2,83
Saksa	2,94
Tanska	3,06
Ruotsi	3,30
Suomi	3,32
EU28	1,93

Suhdannevaihteluvaiheet

Suhdannevaihtelut voidaan jakaa neljään eri osaan:

Noususuhdanteeseen, korkeasuhdanteeseen, laskusuhdanteeseen ja matalasuhdanteeseen. Suhdannevaihtelut eivät ole säännöllisiä eivätkä juurikaan ennustettavissa, ja niiden laajuus voi vaihdella hyvinkin suuresti. (Pohjola 2014, 199.)

Slomanin ja Garrettin (2013, 194) mukaan noususuhdanteessa vienti kasvaa, tuotannon kasvuvauhti on keskimääräistä nopeampaa, yritykset investoivat enemmän sekä työttömyys pienenee ja kulutus kasvaa. Investoinneista ja kasvaneesta kulutuksesta johtuen hinnat nousevat.

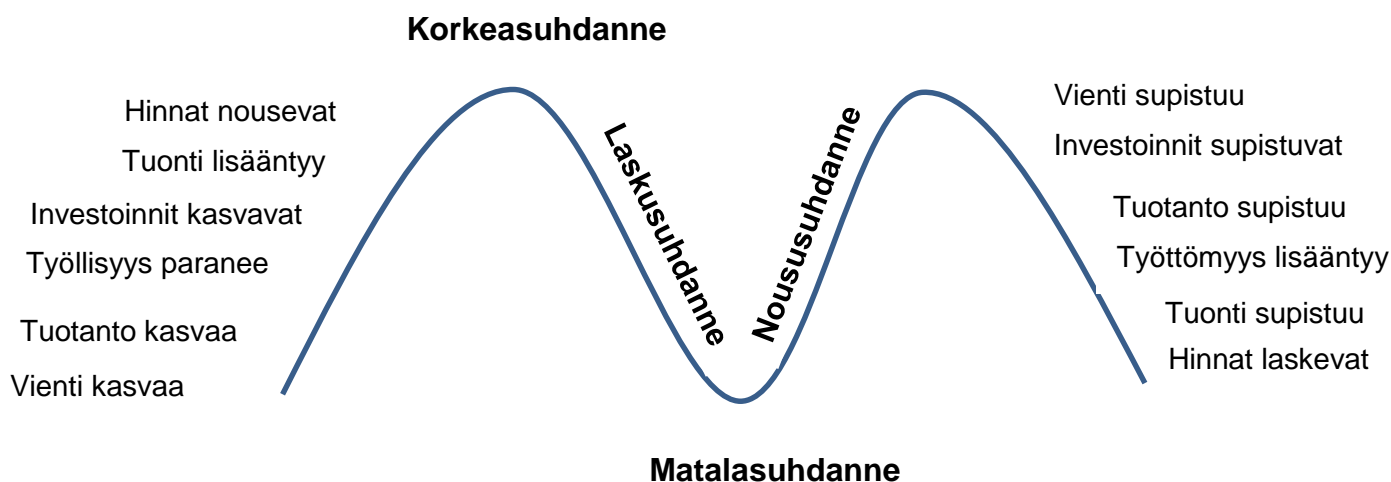
Korkeasuhdanne on noususuhdannetta seuraava suhdannevaihe, jolloin kokonaistuotanto kasvaa potentiaalisen tason yläpuolella (Taloussanomien 2015a). Tikkanen ja Vartia (2012, 87) selittävät, että korkeasuhdanteessa palkat nousevat sekä tuonti lisääntyy.

Laskusuhdanteen käynnistäjänä on Suomessa usein ollut viennin supistuminen. Laskusuhdanteessa investoinnit vähenevät, kulutuskysyntä laskee, tuotanto supistuu sekä työttömyys kasvaa. (Tikkanen & Vartia 2012, 87–89.)

Matalasuhdanne on laskusuhdannetta seuraava suhdannevaihe, jolloin kokonaistuotanto laskee potentiaalisen tason alapuolelle (Taloussanomien 2015a). Taantumasta puhutaan silloin, kun BKT laskee vähintään kahtena peräkkäisenä vuosineljänneksenä. Lamalle ei ole yksiselitteistä määritelmää, mutta jos taantuma pitkittyy ja BKT laskee voimakkaasti, voidaan puhua lamasta. (Koskela & Rousu 2010, 119–120.) Gillespie (2011, 349) sekä Mankiw ja Taylor (2010, 690) listaavat matalasuhdanteessa BKT:n laskevan myös kotitalouksien tulojen, yritysten voittojen, kotitalouksien kysynnän, investointien sekä tuotannon. Tällöin tapahtuu enemmän konkurssseja, työttömyys nousee, kulutus vähenee sekä hinnat laskevat.

Kuten laskusuhdanteen käynnistäjänä, myös korkeasuhdanteen käynnistäjänä usein Suomessa on ollut vienti. Kun vienti kasvaa, työllisyys nousee, tuotanto lisääntyy ja investoinnit lisääntyvät. Näin nousee taas korkeasuhdanteeseen. (Tikkanen & Vartia 2012, 87.)

Kuviosta 3 selviävät suhdanteiden vaiheet ja niiden ominaispiirteet. Vaikka suhdannevaihtelut ovat kuviossa kuvattu esiintyvän aaltomaisesti, näin kuitenkin todellisuudessa käy hyvin harvoin. Eri suhdannevaiheet voivat kestää eripituisia aikoja, ja kuten tullaan huomaamaan kappaleessa 2.2, Suomen suhdannekuva onkin muuttunut vuosikymmenten saatossa.

Kuvio 3. Suhdannevaihtelut (Koskela & Rousu 2010, 121)

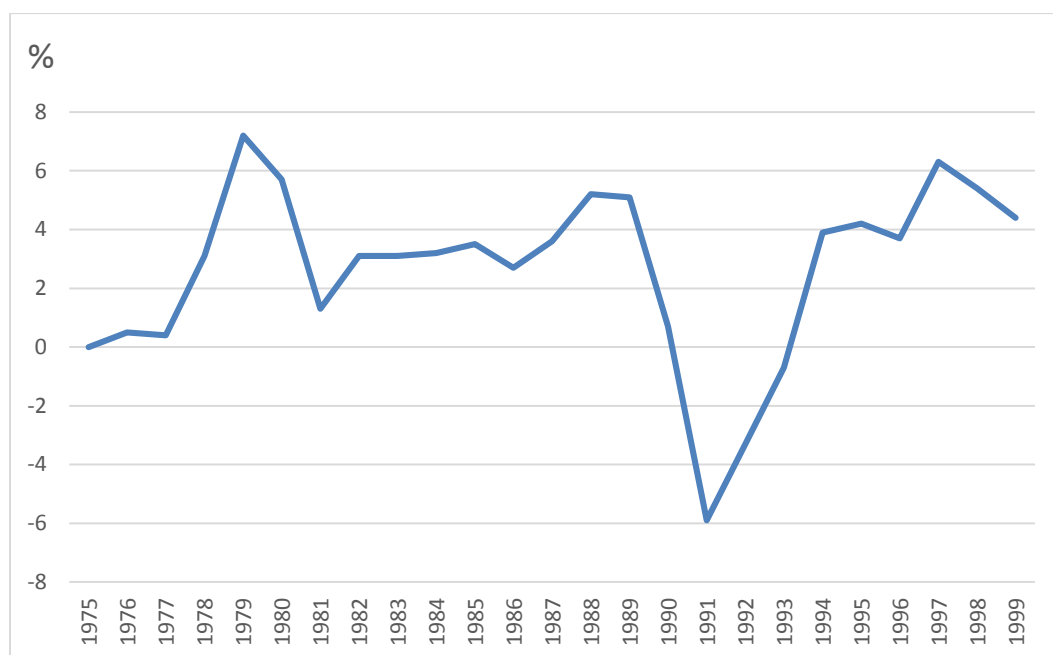
2.2 Suomalainen suhdannekuva

Verrattaessa suomalaista suhdannekuvaa EU:hun integroitumisen jälkeen 2000-luvulla 1970–1990-lukujen suhdanteisiin, tulee kiinnittää huomiota suhdanteiden pituuksiin sekä bruttokansantuotteen muutoksiin.

Lähtökohtainen ajatus on, että suhdannepolitiikan harjoittaminen on vaikeutunut EU:n liittymisen jälkeen, eikä suhdannevaihteluita pystytä enää tasoittamaan yhtä tehokkaasti, joiden vuoksi myös suhdannekuva on muuttunut merkittävästi. Alla olevat kuvat 4, 5 ja 6 auttavat hahmottamaan kerrotut muutokset suhdannekuvassa.

Tarkasteltaessa kuviota 4, jossa on kuvattuna BKT:n prosentuaaliset vaihtelut vuodesta 1975 vuoteen 1999, voidaan huomata että vaikka suhdannevaihtelut ovatkin tarkasteltavan jakson ajan hyvin erilaisia ja BKT:n vaihtelujen erot ovat isoja, on tietty kuvio silti nähtävissä.

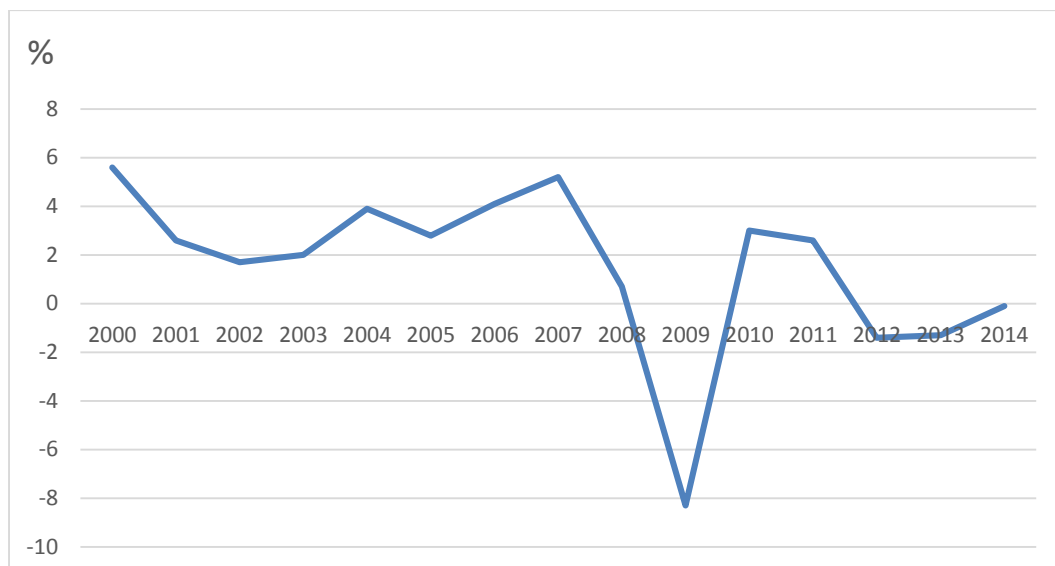
Suhdannevaihtelut seuraavat kuviossa 3 esitettyä suhdannevaihtelua malliltaan vaikka eivät yhtä tasaisesti.

Kuvio 4. Bruttokansantuotteen prosentuaalinen muutos Suomessa 1975–1999 (Tilastokeskus 2015d)

Kuviossa 5 on kuvattuna BKT:n vaihtelut 2000-luvulla. Verrattaessa kuviota 4 ja 5 keskenään huomataan, että vaikka tarkastelujakso on lyhyempi, ovat kuvion 5 suhdannevaihtelut muuttuneet sirpaleisemmiksi eikä se vaikuta malliltaan juurikaan suhdannevaihtelumallia kuviossa 3. Erilaisuudet kuvioissa johtuvat integroitumisesta Euroopan unioniin sekä sen tuomista vaikutuksista, joita käsittelemme tarkemmin luvuissa 3 ja 4.

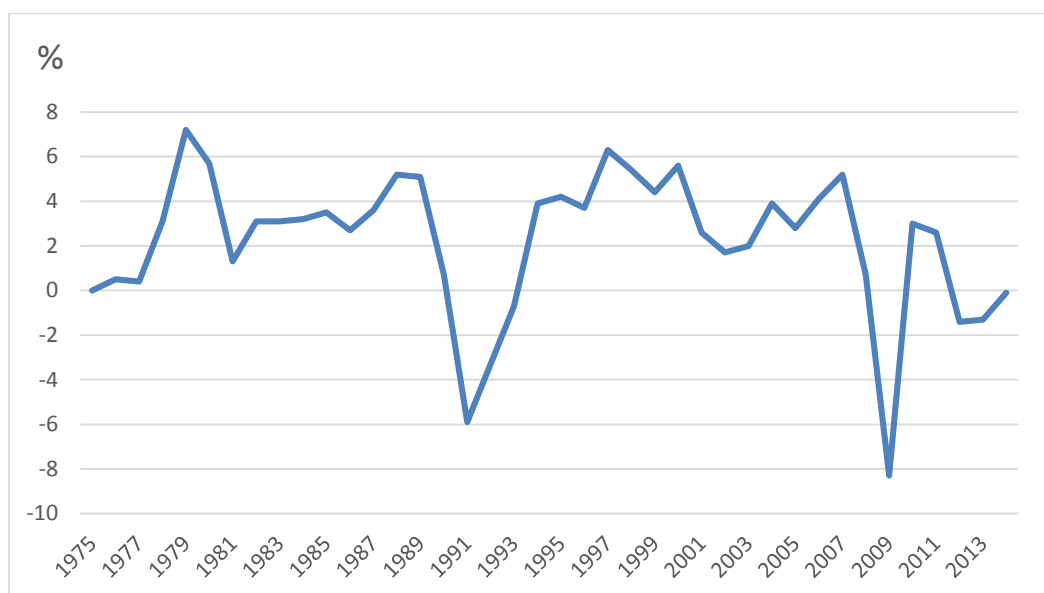
Ennen integroitumista Suomella oli mahdollisuus vaikuttaa monin keinoin talouden suhdanteisiin suhdannepolitiikan avulla. Näitä keinoja olivat raha- ja finanssipolitiikka sekä valuuttapolitiikka. Käsitteet selitetään tarkemmin kappaleessa 4.2. Korkeasuhdanteessa oli mahdollista lieventää muun muassa inflaatiota ohjauskoron nostamisella tai laskusuhdanteessa devalvoida valuutta viennin parantamiseksi. Näiden syiden vuoksi kuviossa 4 suhdannevaihtelut ovat tasaisempia sekä pidempiä; suhdanteisiin on pystytty paremmin reagoimaan ja näin ollen tasoittamaan niitä.

Kuvio 5. Bruttokansantuotteen prosentuaalinen muutos Suomessa 2000–2014 (Tilastokeskus 2015d)

Kuviossa 5 nähdään siis integroitumisen jälkeen tapahtunut suhdannekuvan muuttuminen. Suhdannevaihtelujen pituudet ovat selkeästi lyhentyneet verrattaessa kuvioon 4. Suhdanteet vaihtelevat herkemmin siihen vaikuttaessa EU:n alueen taloudellinen tilanne sekä viennin kysyntä.

Kuviossa 6 on nähtävissä suhdannevaihtelut vuodesta 1975 aina vuoteen 2014. Tässä kuviossa on hyvin nähtävissä selkeä muutos suhdannekuvassa ennen integroitumista sekä sen jälkeen, jossa havainnollistetaan yhdessä kuvioiden 4 ja 5 kuvailemat muutokset.

Kuvio 6. Bruttokansantuotteen prosentuaalinen muutos Suomessa 1976–2014 (Tilastokeskus 2015d)

2.3 Ulkomaankaupan vaikutus suhdannekuvaan

Ulkomaankaupalla voi olla iso vaikutus valtion suhdannekuvaan, kuten jo aikaisemmin tässä pääluvussa todettiin. Mitä pienempi maa, sitä tärkeämpää ulkomaankauppa yleensä on.

Maailmalla on erilaisia kansantalouksia ulkomaankaupan osalta. On ulkomaankaupaltaan liberaaleja, vientiorientoituneita maita, joita myös Vilkkumaan (2011, 151) mukaan kutsutaan avoimiksi kansantalouksiksi, sekä maita, jotka rajoittavat ulkomaankauppaansa esimerkiksi protektionismin keinoin. Kummallekin tyyppille on omat syynsä, joita tulee tarkastella hieman tarkemmin.

Avoimien kansantalousten tarkoittaa sitä, että ulkomaankaupan osuus valtion kokonaistuotannosta on suuri. Sen myötä kysynnän vaihtelut ulkomailla vaikuttavat joko laskevasti tai nousevasti maan suhdanteisiin. (Lindholm & Kettunen 2009, 175.) Monia tuotteita voitaisiin toki myös avoimessa kansantaloudessa tuottaa itse, mutta tällöin tuotantokustannukset nousisivat huomasti. Ulkomaankaupan perimmäinen syy onkin se, että

kukin valtio voi tuottaa niitä hyödykkeitä, jotka ovat sille edullisimpia ja näin ollen niiden vientituotoilla ostaa muita tuotteita ja palveluja. Mikäli maat pitäytyisivät ainoastaan omassa tuotteissaan, olisi valikoima paljon niukempi, sillä usein muista maista on tuotava esimerkiksi raaka-aineita ja kulutustavaroita sekä elintarvikkeita, joita on lähes mahdoton tuottaa omassa maassa. (Tikkanen & Vartia 2012, 47.)

Vapaakauppa onkin usein parempi ratkaisu kuin esimerkiksi protektionismi, eli ulkomaankaupalta ja kansainväliseltä kilpailulta suojautuminen oman tuotannon suojelemiseksi. Keinoja protektionismille voi olla esimerkiksi tullit ja tuonti- ja vientikiintiöt. Nämä tekijät aiheuttavat muun muassa kuluttajille korkeammat hinnat. Muita keinoja voi olla esimerkiksi tuotteiden laatuvaatimukset ja kauppasopimukset.

Protektionismilla halutaankin välttää yksipuolinen tuotanto tai vaikka suojella jotakin kehittyvää tuotannonalaa. (Gillespie 2011, 483.)

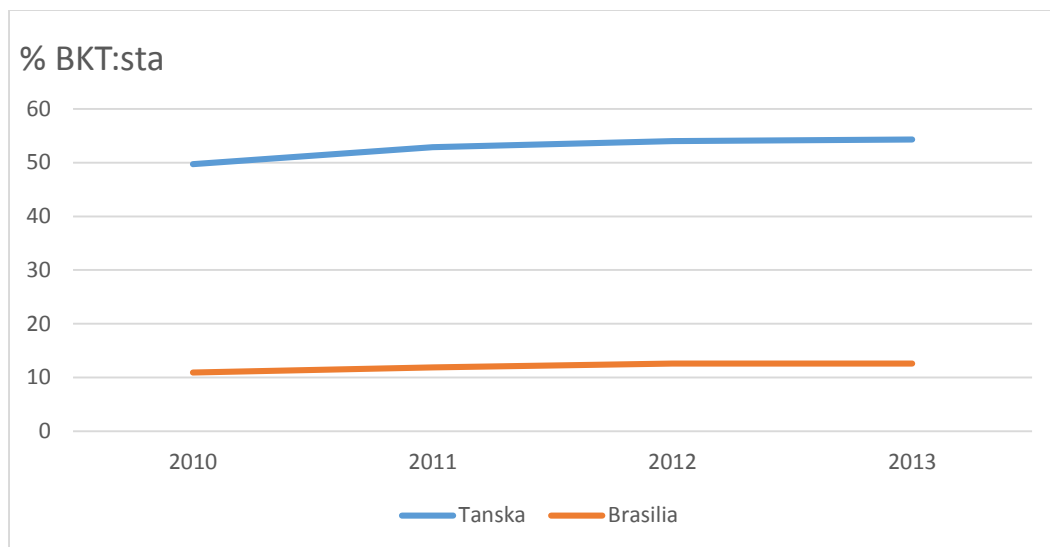
Protektionismilla halutaan näin ollen taata kotimaisen tuotannon säilyvyys ja sen kautta hyvä työllisyys. Lisäksi esimerkiksi epävarman tulevaisuuden kannalta valtio haluaa säilyttää omavaraisuuden.

Kansantalouksien vertailua

Parhaimman kuvan saamiseksi ulkomaankaupan merkityksestä suhdannevaihteluille, on kannattavinta vertailla vientiorientoituneen sekä ulkomaankauppaa rajoittavan maan tilanteita keskenään. Käytetään esimerkkinä Tanskaa ja Brasiliiaa. On kuitenkin muistettava, että tässä tutkimuksessa ei perehdytä tarkemmin Tanskan eikä Brasilian talouksien tapahtumiin, vaan tarkoituksena on esimerkkien muodossa selkeyttää ulkomaankaupan merkitys suhdannevaihteluihin.

Ensimmäisenä lähdetään tutkimaan, kuinka paljon vientiorientoituneen ja avoimen talouden kansantaloudelliset luvut eroavat toisistaan. Kuviosta 7 nähdään Brasilian ja Tanskan viennin ero. Kuviossa on kuvailtuna kunkin maan tavaroiden ja palvelujen viennin osuus suhteessa bruttokansantuotteeseen. Kuviosta huomataan heti, että Tanskan

ulkomaankaupan osuus bruttokansantuotteesta on reilusti suurempi, noin 50 %, kun taas Brasilian ulkomaankaupan osuus on vain hieman yli 10 % bruttokansantuotteesta.

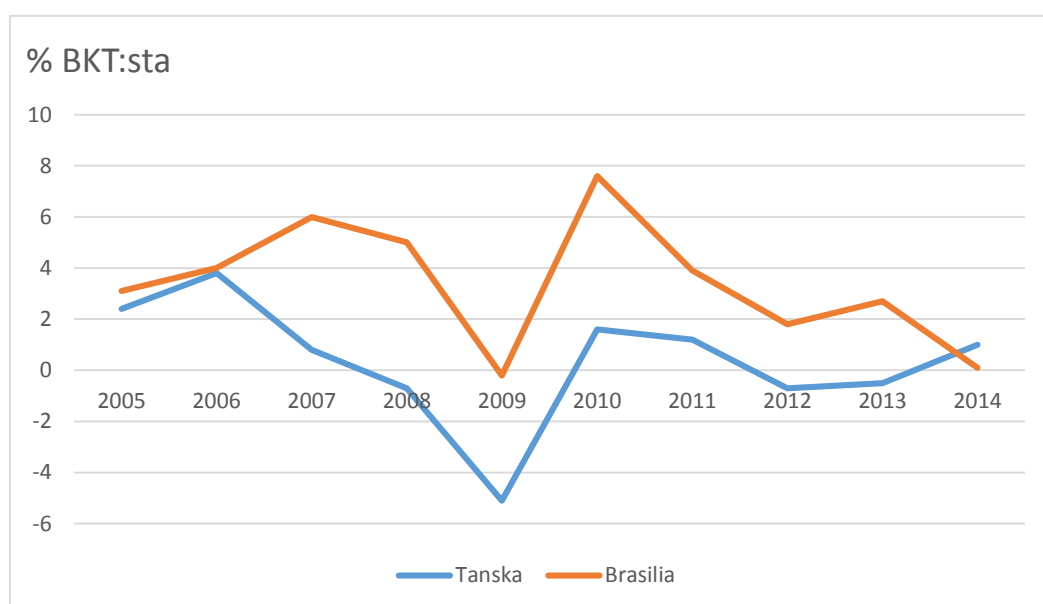

Kuvio 7. Viennin osuus, % BKT:sta 2010–2013 (The World Bank 2015)

Mikäli viennin määrä on hyvin alhainen, kuten Brasilialla, talous on suhteellisen sulkeutunut, sillä vain hieman yli 10 prosenttia sen kokonaistuotannosta menee vientiin. Verrataan tätä Tanskaan, jolla jopa yli 50 prosenttia kokonaistuotannosta menee vientiin. Tanskalla onkin hyvin avoin kansantalous.

Kansainvälinen kauppakamari ICC teki vuonna 2013 tutkimuksen, jossa tutkittiin 75 maan talouden avoimuutta muutamilla kriteereillä. ICC:n (2015) tekemän tutkimuksen mukaan Brasilia oli sijalla 67, ja vain 8 maata jäi Brasilian jälkeen. Vertailun vuoksi, Tanska sijoittui tutkimuksessa sijalle 15 ja esimerkiksi Suomi sijalle 17.

Seuraavana tutkaillaan maiden suhdannevaihteluita, eli BKT:n muutosta. Kuviossa 8 ilmenee vertailtaessa Tanskan ja Brasilian suhdannekäyriä, että Brasilian suhdannevaihtelut näyttävät enemmän sivulla 15 nähdyn kuvion 3 kaltaiselta tasaisen vaihtelun käyrältä. Tämä siksi, että koska Brasilia rajoittaa tiukasti ulkomaankauppaansa eikä sen osuus BKT:sta ole suuri, sen vientimaiden kysyntä ei juurikaan vaikuta Brasilian talouden suhdanteisiin.

Kuvio 8. Bruttokansantuotteen muutos % 2010–2014 (Datosmacro 2015a; Datosmacro 2015b)

Kuviosta 8 huomataan myös, että niin Brasilian kuin Tanskankin BKT on laskenut vuonna 2009, joka oli kansainvälisen finanssikriisin vuoksi maailmanlaajuisesti heikko vuosi. Tanskan BKT on laskenut kuitenkin paljon reilummin, yli 5 %. Tämä johtuu osaksi siitä, että EU:n jäsenmaana suuri osa sen viennistä kohdistuu muihin jäsenmaihiin, jolloin EU:n alueen talouskriisi on vaikuttanut suuresti sen suhdanteisiin viennin kysynnän heikentyessä.

Vaikka kuvion 8 käyrät ovatkin hyvin samansuuntaisia, erojakin löytyy. Tarkastellaan esimerkiksi vuotta 2014. Tanskan BKT on lähtenyt lievään nousuun, johtuen EU:n ja euroalueen taloudellisesta elpymisestä, joka vauhdittaa osaltaan Tanskan vientiä. Mikäli Brasilian talous olisi avoin, näin varmasti olisi käynyt myös sen BKT:ssa. Mutta kuten huomataan, Brasilian BKT on hienoisessa laskussa riippumatta maailmanlaajuisen taloustilanteen elpymisestä.

3 EUROOPAN UNIONI JA ULKOMAANKAUPPA

Pääluvussa kolme tarkastellaan hieman yleisesti, mitä EU sekä EMU tarkoittavat. Tämän jälkeen siirrytään toiseen alalukuun koskien EU-jäsenyyden vaikutuksia Suomen ulkomaankauppaan. Viimeisenä tarkastellaan EU:n tärkeimpiä perussopimuksia koskien ulkomaankauppaa sekä mitä säädöksiä ja määräyksiä ne ovat tuoneet mukanaan koskien sisämarkkinoita. On tärkeää muistaa, että EU:lla on monia tärkeitä perussopimuksia, mutta tässä tutkimuksessa käydään läpi vain ulkomaankauppaa koskevat sopimukset, sillä tutkimus on rajattu koskemaan ainoastaan ulkomaankauppaa.

3.1 Euroopan unioni ja EMU

Euroopan unioni eli EU on taloudellinen ja poliittinen liitto, jossa on tällä hetkellä mukana 28 jäsenmaata. Alkuperäinen Euroopan talousyhteisö eli ETY (EEC - European Economic Community) syntyi vuonna 1958 kuitenkin vain kuuden maan liittymällä. Tämän liiton tarkoitus oli taloudellinen yhteistyö ulkomaankauppaa ajatellen. Vuonna 1993 nimi ETY muutettiin Euroopan unioniksi eli EU:ksi. EU:n toiminnan periaatteet ovat sovittu jäsenvaltioiden kanssa vapaaehtoisesti ja demokraattisesti perussopimuksin. (Euroopan unioni 2015a.)

Economic and Monetary Union eli EMU on talous- ja rahaliitto, johon osallistuvat kaikki EU:n 28 jäsenvaltiota, vaikka kaikilla EU:n jäsenmailla ei euroa ole valuuttana käytössään. EMU perustettiin vuonna 1991 ja vahvistettiin Maastrichtin sopimuksella vuonna 1993. EMU:lla on yhteinen rahapolitiikka ja yhteinen valuutta, sekä se säätelee maiden talous- ja veropolitiikkaa. Euroalueen muodostavat valtiot, jotka ovat ottaneet euron käyttöönsä. (Euroopan komissio 2014.) Ulkoasiainministeriön (2015) mukaan tällä hetkellä EMU:ssa on mukana 19 EU:n jäsenvaltiota yhteisellä valuutallaan. Integraation tarkoituksena onkin ollut kilpailukyvyyn vahvistaminen ja taloudellinen kasvu EU:n talouksien osalta (Raunio & Saari 2013, 41).

3.2 EU:n vaikutukset ulkomaankauppaan

Perustana Euroopan unionille on oikeusvaltion periaatteet. Näin ollen EU:n toiminta perustuu perussopimukseen. Perussopimuksella tarkoitetaan sopimusta, jonka ovat hyväksyneet, ja joka on tehty jäsenmaiden kesken. Sopimuksissa käy ilmi, mitkä ovat EU:n tavoitteet, säännöt koskien toimielimiä sekä päätöksentekomenettelyt ja jäsenmaiden väliset suhteet. (Euroopan unioni 2015b.)

Rooman sopimus

Rooman sopimus eli Euroopan talousyhteisön (ETY) perustamissopimus allekirjoitettiin Roomassa vuonna 1957, ja se tuli voimaan vuonna 1958 (Europa 2010). Sopimus Euroopan unionin toiminnasta eli SEUT on uudistettu nimi Rooman sopimukselle (Raitio 2013, 76).

Raitio (2013, 27) kertoo, että sopimuksen tavoite oli saada silloiselle kuudelle jäsenmaalle yhteismarkkinat, tulliliitto sekä yhteinen politiikka. Sen myötä jäsenvaltioiden omat kauppapolitiikat siirtyisivät talousyhteisölle.

Yhteismarkkinat tarkoittavat vapaata liikkuvuutta henkilöiden, palvelujen, tavaroiden sekä pääoman suhteen. ETY:n alueella yritykset voivat myös kilpailla vapaasti keskenään. Tämän vuoksi sopimuksessa kielletään yrityskartellit ja valtion tuet, jotta ne eivät vaikuttaisi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. (Pihkala 2008, 59.)

Tulliliitto oli sopimuksen keskeisimpiä asioita. Jäsenmaiden väliset tullit sekä kauppavaihdon kiintiöt tulisi poistaa, minkä lisäksi muodostetaan yhteisön ulkotullit. (Pihkala 2008, 60.) Raition (2013, 27) mukaan uudet tullit jäsenmaiden välisessä kaupassa kiellettiin sekä otettiin käyttöön yhteiset tullitariffit ETY:n ulkopuoliselle kauppavaihdolle.

Rooman sopimuksen mukaisesti näin ollen yhteinen kauppapolitiikka tarkoittaa tullien muutoksia, kaupan vapauttamista, vientipolitiikkaa sekä tuontisuoja (Pihkala 2008, 162).

3.3 Sopimusten säädökset koskien sisämarkkinoita

Sisämarkkinoilla tarkoitetaan kaikkia Euroopan unionin jäsenmaita ja EU pyrkii perussopimuksillaan edistämään kilpailua ja tavaroiden sekä palvelujen vapaata liikkuvuutta, tarkoittaen että suhteessa omaan kotimaiseen tuotantoon, jäsenmaa ei voi syrjiä muista jäsenmaista tuotuja tavaroita ja palveluja. (Korkman 2012, 179–180.) Raitio (2013, 368) kertoo, että sisämarkkinat ovat uusi termi Rooman sopimuksessa käytetylle yhteismarkkinalle.

Vuonna 1987 EU:ssa tuli voimaan yhtenäisasiakirja, jossa oli yksityiskohtaisia muutoksia sisämarkkinoiden toteuttamiseksi. Nämä muutokset koskivat muun muassa aikaisemmin tehtyä Rooman sopimusta. Yhtenäisasiakirjan mukaan kaikki Rooman sopimuksessa mainitut perusvapaudet tuli toteuttaa viimeistään vuoden 1992 loppuun mennessä kaikissa EU:n jäsenmaissa. Yhtenäisasiakirjan tarkoituksena oli myös saada jäsenvaltioiden välisen kaupan tekniset esteet poistettua, jotta tavaroiden vapaa liikkuvuus tehostuisi. Siinä myös menestyttiin hyvin. (Raitio 2013, 369–370.)

Rooman sopimuksessa tulliliitto oli yksi sen keskeisimpiä asioita, niin on myös sisämarkkinoiden kannalta. Tulliliittoon kuuluu sisätullikielto, myös vastaavat maksut, sekä EU:n yhteinen ulkotulli. EU:n kauppapolitiikan perusta on yhteinen tullitariffi jota sovelletaan kaikkiin kolmansiin maihin ja se onkin määritelty keskiarvoperiaatteen mukaisesti. (Raitio 2013, 375.)

Tuonnin ja viennin osalta myös tuonti- ja vientikiellot sekä -kiintiöt ovat kiellettyjä jäsenmaiden kesken, myös niitä vastaavat toimenpiteet. Tällä rajoituksella pyritään siihen, ettei jäsenvaltioiden välinen kauppa rajoitu millään lailla. (Raitio 2013, 379–380.) Kuten Tikkanen ja Vartia (2012, 56)

kirjoittavat, tulliliiton avulla myös ulkomaankaupan hallinnolliset kulut pysyvät vienti- ja tuontiyrityksillä pieninä.

Ulkoasiainministeriössä (2008) todetaankin, että yhteisen kauppapolitiikan toimivalta perustuu juuri tulliliittoon. EU:n yksinomainen toimivalta kauppapolitiikan osalta tarkoittaa, että vain EU:lla on mahdollisuus tehdä minkäänlaisia kauppaa- tai tullisopimuksia keskenään tai EU:n ulkopuolisten maiden kanssa. Jäsenmaat ovat siis luopuneet tästä tullessaan EU:n jäseneksi.

Tikkanen ja Vartia (2012, 55) kertovat, että yrityksillä on käytössään koko sisämarkkinat yhteisine pelisääntöineen, joka parantaa yritysten kilpailukykyä. Tästä on hyötyä niin kuluttajille kuin yrityksillekin. Kuluttajilla on mahdollisuudet isompaan valikoimaan sekä halvempiin hintoihin. Yrityksillä on puolestaan laajentuneet markkinat sisäkaupan ansiosta.

Puhuttaessa tavaravapaasta liikkumisesta, tarkoitetaan sillä jäsenmaissa tuotettuja tavaroita ja niiden liikkumista EU:n alueella. Siihen kuuluvat kuitenkin myös tuotteet, jotka ovat peräisin kolmansista maista, mutta vapaassa vaihdannassa sisämarkkina-alueella. Tällöin sellaiset tavarat ovat samanarvoisessa asemassa kuin jäsenmaissa tuotetut tavarat. Tähän kuuluu kuitenkin tiettyjä ehtoja. Muun muassa tuontimuodollisuudet täytyvät olla hoidettu sekä tavaroista on pitänyt maksaa tarvittavat tullimaksut. (Raitio 2013, 375.)

Sisämarkkinat ovat tuoneet myös jäsenmaille uudenlaisia tuotteisiin liittyviä määräyksiä ja standardeja, jotta vapaa liikkuvuus tavaroilla olisi mahdollisimman helppoa (Tikkanen & Vartia 2012, 56). Määräyksillä ja standardeilla tarkoitetaan muun muassa yhtenäisiä laatuvaatimuksia esimerkiksi elintarvikkeiden tai elektronisten laitteiden osalta sekä tällä myös varmistetaan laitteiden toimivuus kaikissa jäsenmaissa.

Vaikka Suomessa integroitumisen ja sisämarkkinoiden tarkoituksena on ollut ulkomaankaupan edistäminen, toteaa Telasuo (2013) kuitenkin Tullihallituksen blogissa että huolimatta siitä, että ulkomaankaupan EU:n jäsenmaihiin olisi tullut kahdessakymmenessä vuodessa kasvaa, onkin

EU-maiden osuus Suomen ulkomaankaupasta laskenut. Tämä lasku käsittää noin 10 prosenttiyksikköä katsottaessa koko ulkomaankauppaa, vertailun kohteena liittymisvuosi 1995. Samassa ajassa tarkastellessa ulkokauppaa se on puolestaan kasvanut.

Raunio ja Saari (2013, 45) kuitenkin muistuttavat, että sisämarkkinat eivät takaa jäsenmaiden talouskasvua tai sitä, että jokainen jäsenmaa menestyisi yhtä hyvin kuin jokin toinen.

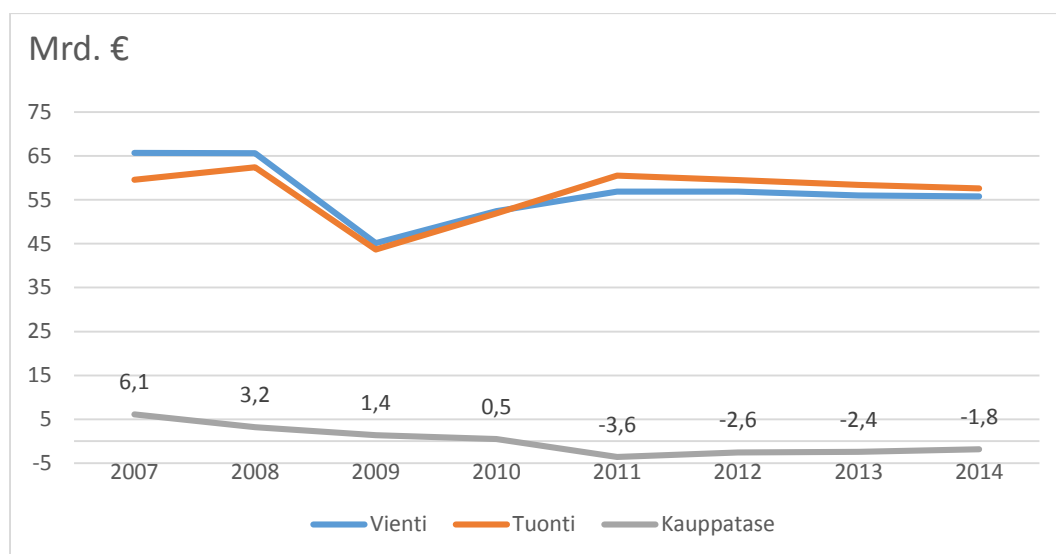
4 KESKINÄISRIIPPUVUUDEN SEURAUKSET

Tutkimuksen viimeisessä pääluvussa teorian sekä empirian saralla tarkastellaan Suomen ulkomaankaupan rakennetta suurimmaksi osaksi kauppamaiden- ja alueiden mukaisesti. Lisäksi tarkastellaan kuinka suhdannepolitiikkaa on mahdollista harjoittaa, sekä vertaillaan suhdannepolitiikan käyttöä ennen ja jälkeen integroitumisen.

4.1 Suomen ulkomaankaupan rakenne

Talouden kansainväliset suhdannevaihtelut, vaihtelut kokonaisyksinnässä, markkinoiden hintakehitys sekä kansainvälisen kaupan säädökset ja sopimukset, kuten esimerkiksi tulli- ja vapaakauppasopimukset, toimivat kaikki vaikuttavina tekijöinä Suomen ulkomaankauppaan. (Findikaattori 2015a.) Tikkasen ja Vartian (2012, 47) mukaan ulkomaankauppa onkin Suomelle pienenä maana erityisen tärkeää. Suomen tuotannosta suuri osa menee vientiin, ja viennistä saatavia tuloja käytetään tuonnin maksamiseen.

Kuviosta 9 nähdään Suomen ulkomaankaupan rakennetta viennin ja tuonnin suhteen tarkastelemalla vientiä ja tuontia vuosien 2007–2014 välillä. Tullihallituksen (2015a) mukaan vuonna 2014 Suomen tavaravienti oli arvoltaan 55,8 miljardia euroa ja tavaratuonti puolestaan hieman korkeampi, 57,6 miljardia euroa. Suomen kauppataase oli 1,8 miljardia euroa alijäämäinen, tarkoittaen että tavaratuontia oli enemmän kuin tavaravientiä.

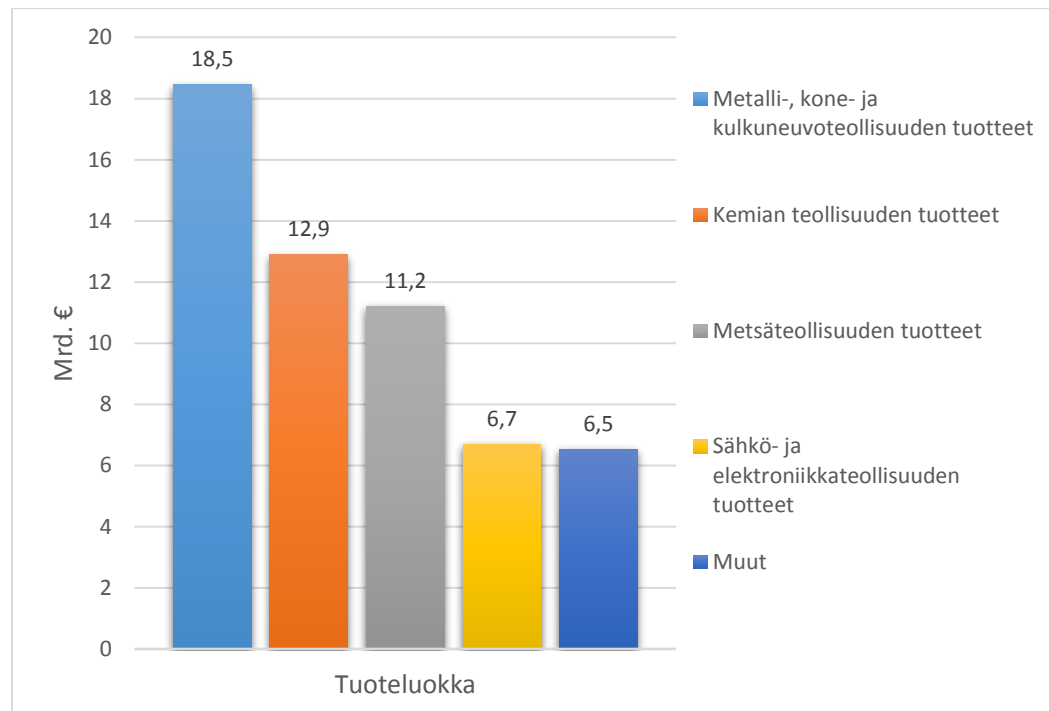
Kuvio 9. Suomen kauppavaihto ja kauppatase vuosina 2007–2014
(Tullihallitus 2014a; Tullihallitus 2015a)

Suomen viennin rakenne

Tullihallitus (2015b) jakaa Suomen viennin kuvion 10 mukaisesti viiteen tuoteluokkaan.

Suomen kolme suurinta vientituoteluokkaa ovat olleet jo muutaman vuoden ajan metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteet, kemian teollisuuden tuotteet sekä metsäteollisuuden tuotteet. Nämä kolme luokkaa vastaavat jopa yli 70 % Suomen kokonaisviennistä. (Tullihallitus 2015b.)

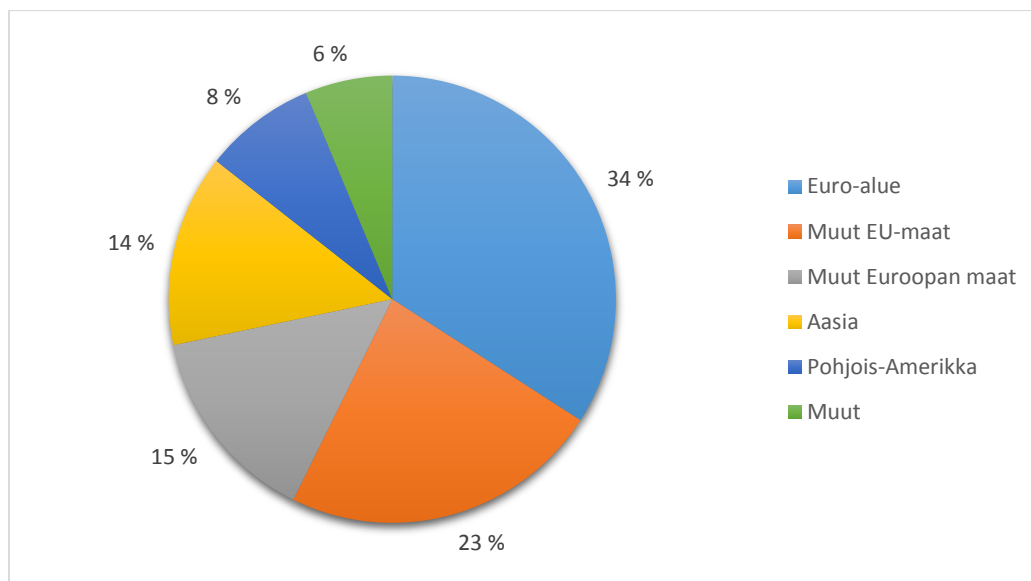
Vuonna 2014 Suomen tavaravienti oli arvoltaan noin 55,8 miljardia euroa. Suurimpana viennin tuoteluokkana oli metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteet 33,1 prosentin osuudella koko tavaraviennistä. Seuraavana tulevat kemian teollisuuden tuotteet 23,1 prosentin osuudella ja kolmantena metsäteollisuuden tuotteet 20,1 prosentin osuudella. (Tullihallitus 2015b.)

Kuvio 10. Suomen vienti tuoteluokittain (CPA) vuonna 2014 (Tullihallitus 2015b)

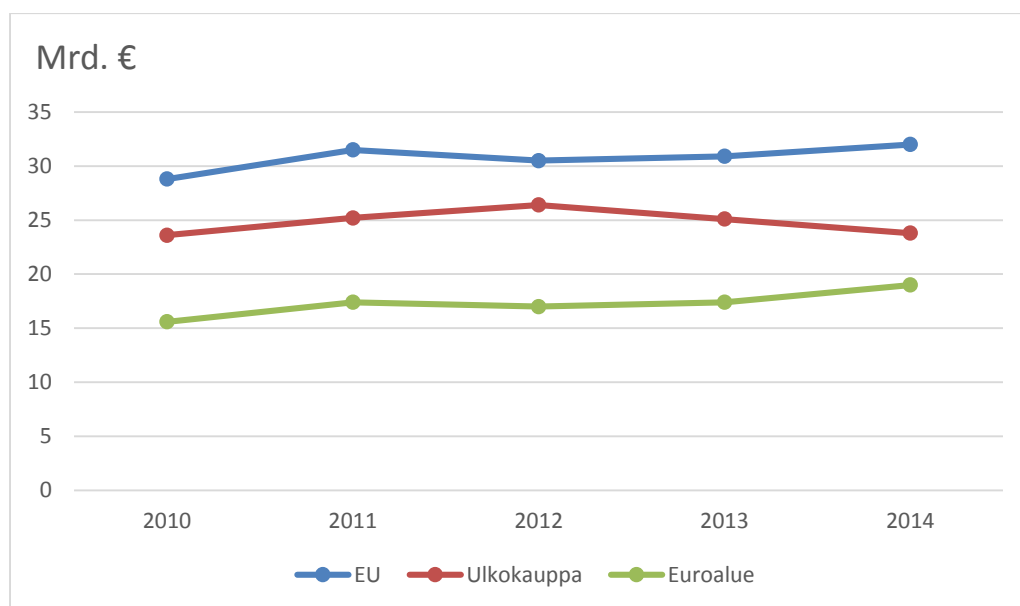
Suomen vienti keskittyy suurilta osin Euroopan maihin ja tämä onkin nähtävissä kuviossa 11, jossa on lueteltuina Suomen viennin osuudet maaryhmittäin. EU-maiden osuus Suomen viennistä vuonna 2014 oli noin 57 %, ja koko Euroopan osuus noin 72 %. Suurimmat Euroopan ulkopuolisista vientimaista vuonna 2014 olivat Venäjä 8,3 % osuudella kokonaisviennistä, Yhdysvallat 6,8 % osuudella sekä Kiina 4,6 % osuudella.

Suomen tärkeimmät vientimaat ovat jo pitkään olleet Saksa, Ruotsi ja Venäjä. Vuonna 2014 Suomen tärkein vientimaa oli Saksa 12 % osuudella koko viennin määrästä. Ruotsin osuus koko viennistä vuonna 2014 oli 11,1 % ja Venäjän osuus koko viennistä vuonna 2014 oli 8,3 %. (Tullihallitus 2015a.)

Kuvio 11. Suomen vienti maaryhmittäin vuonna 2014 (Tullihallitus 2015b)

Kuviosta 12 nähdään, miten Suomen vienti on jakautunut EU:n, euroalueen sekä kolmansien maiden kesken. Kuvio 11 sekä kuvio 12 antavat erinomaisen kuvan Suomen viennin jakautumisesta; sisämarkkina-alue kattaa noin 57 % koko viennistä. Tämä ilmiö selittää, miksi EU:n jäsenmaiden talouksien ollessa kriisissä se vaikuttaa myös Suomeen, vaikka taloutemme olisi muutoin kunnossa. Kuten kappaleessa 2.1 nähtiin, viennin osuus Suomen BKT:sta on noin 40 %. Mikäli vienti ei EU:n huonon talouskasvun takia vedä, vientimme supistuu ja se voi ajaa Suomen talouden taantumaan.

Kuvio 12. Vienti EU:hun, euroalueelle ja EU:n ulkopuolisiin maihin 2010–2014 (Tullihallitus 2015a; Tullihallitus 2015b; Tullihallitus 2015c; Tullihallitus 2015d; Tullihallitus 2015e; Tullihallitus 2015f)

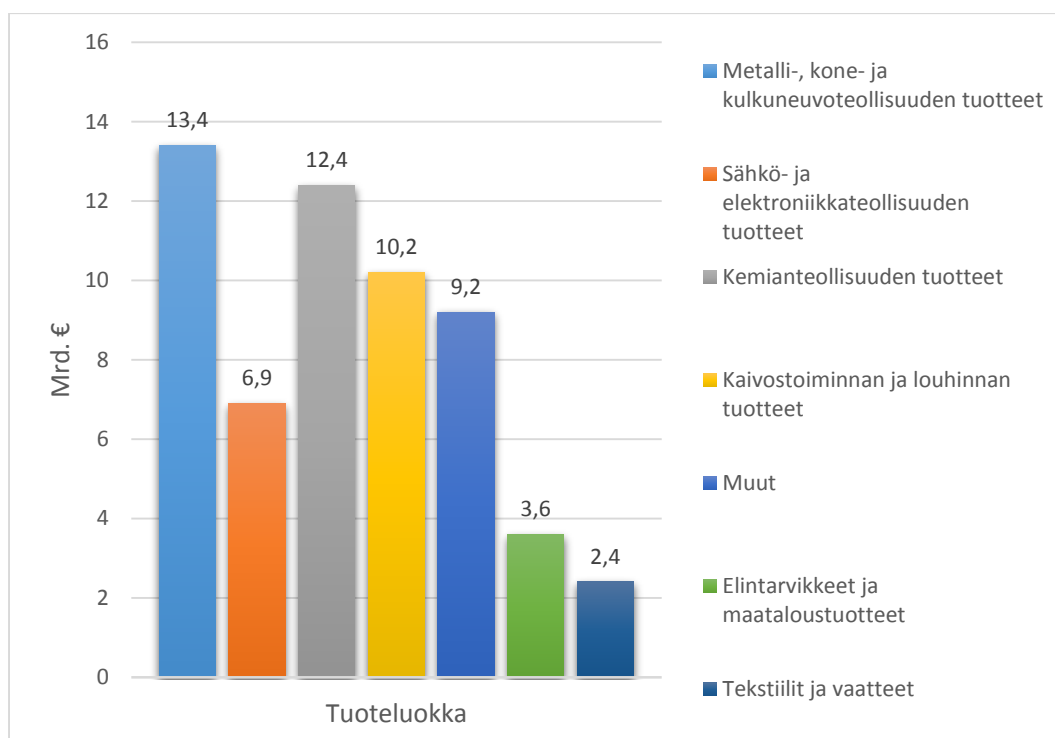
Suomen tuonnin rakenne

Suomen tuontitavarat luokitellaan seitsemään eri tuoteluokkaan kuvion 13 mukaisesti.

Vuonna 2013 kolme suurinta tuontiluokkaa olivat metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteet, kemian teollisuuden tuotteet sekä kaivostoiminnan ja louhinnan tuotteet. Ne yhdessä vastaavat noin 62 % kokonaistavaratuonnista. (Tullihallitus 2015f.)

Tullihallituksen (2015f) mukaisesti vuonna 2013 tavaravienti oli arvoltaan noin 58,1 miljardia euroa. Metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteiden osuus oli 23 % kokonaistuonnista, kemianteollisuuden tuotteiden osuus oli 21,4 % ja kaivostoiminnan ja louhinnan tuotteiden osuus oli 17,6 %.

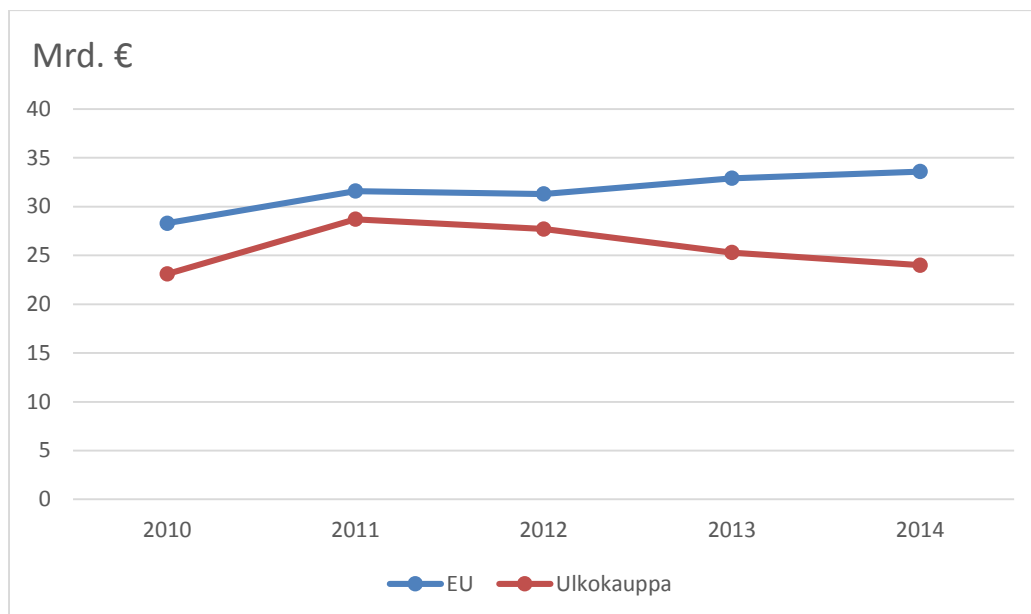
Tutkimuksessa käytetään tuonnin osalta vuoden 2013 lukuja, sillä tutkimusta tehdessä ei vuoden 2014 tarkkoja lukuja ollut vielä saatavilla.

Kuvio 13. Suomen tuonti tuoteluokittain (CPA) vuonna 2013 (Tullihallitus 2015f)

Kuviosta 14 selviävät EU:n sekä ulkopuolisten maiden osuudet kokonaistuonnista. Kuviosta 15 puolestaan selviää Suomen tuonnin rakenne maaryhmittäin.

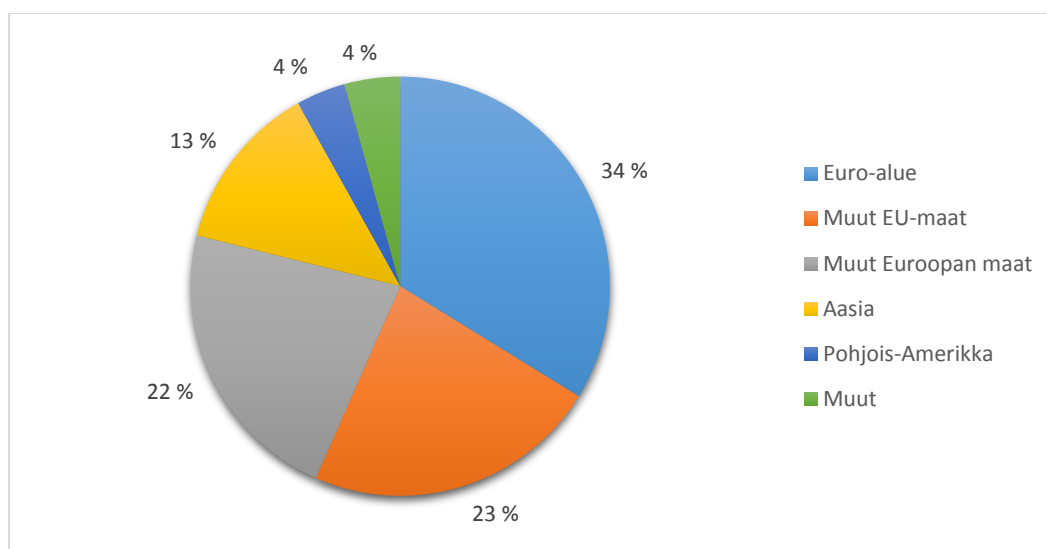
Kuvioista 14 sekä 15 nähtiin, miten Suomen tuonti on ryhmittynyt. Rakenne on hyvin samankaltainen kuin viennin osalta tuonnin keskittyessä EU-maihin. Myös tuonnin osalta EU-maiden osuus vuonna 2013 oli noin 57 %, koko Euroopan osuuden ollessa kuitenkin hieman suurempi, noin 79 %.

Kuvio 14. Tuonti EU:sta ja EU:n ulkopuolisista maista 2010–2014
(Tullihallitus 2015a; Tullihallitus 2015b; Tullihallitus 2015c; Tullihallitus 2015d; Tullihallitus 2015e; Tullihallitus 2015f)

Tullihallitus (2015f) listaa Suomen suurimmiksi kauppakumppaneiksi viennin osalta Venäjän, Saksan ja Ruotsin. Kuten yllä, Venäjän osuus tuonnista oli 18,1 %, Saksan osuus 12,6 % ja Ruotsin osuus 11,4 % kokonaistuonnista.

Suomen suurimmat tuontimaat ulkokaupan alueella olivat vuonna 2013 Venäjä 18,1 % osuudella kokonaistuonnista, Kiina 6,3 % osuudella ja Yhdysvallat 3,4 % osuudella (Tullihallitus 2015f).

Kuvio 15. Suomen tuonti maaryhmittäin vuonna 2013 (Tullihallitus 2015f)

Suomen ulkomaankaupan rakenne on hyvin samankaltainen viennin ja tuonnin osalta; kumpaakin osa-aluetta hallitsee hyvin vahvasti ja suurilta osin EU:n sisämarkkinat. Suomen ulkomaankauppaa voidaankin kuvata hyvin sanalla ristikkäiskauppa. Lindholm ja Kettunen (2009, 179) määrittelevät ristikkäiskaupan vaihdannaksi, jossa kauppaa tehdään samankaltaisilla hyödykkeillä. Suomen tapauksessa ne ovat kaksi suurinta vienti- ja tuontiluokkaa: metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden tuotteet sekä kemian teollisuuden tuotteet.

Tikkanen ja Vartia (2012, 55) muistuttavatkin, että Suomen ollessa osa Euroopan unionia sekä EMU:a, yhteinen valuutta minimoi riskejä valuuttakurssien muutoksille eikä Suomella ole valuutanvaihtokustannuksia sisämarkkinoilla muiden EU:n jäsenmaiden kanssa kauppaa tehdessä.

4.2 Suhdannepolitiikan harjoittamismahdollisuudet

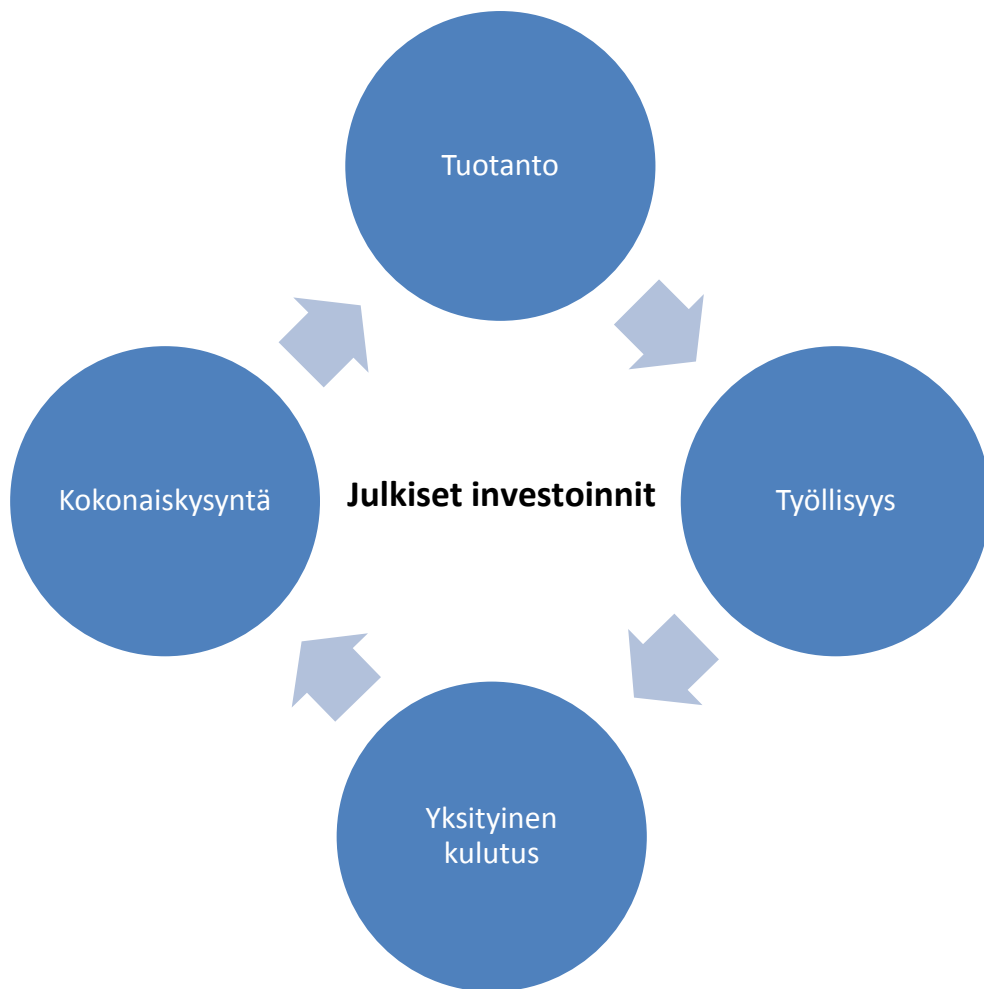
Suhdannevaihteluita pyritään tasoittamaan suhdannepolitiikalla, johon kuuluu finanssipolitiikka sekä rahapolitiikka. Finanssipolitiikalla tarkoitetaan valtion budjettia eli julkisia menoja sekä verotusta ja rahapolitiikalla tarkoitetaan rahan määrää sekä korkotasoa. (Lindholm & Kettunen 2009, 162.)

Finanssipolitiikka

Finanssipolitiikka käsittää siis julkisyhteisön tulot ja menot. Vilkkumaa (2011, 145) jakaa menot kolmeen ryhmään: kulutusmenoihin, investointimenoihin sekä siirtomenoihin. Kulutusmenoiksi voidaan määritellä esimerkiksi palkat ja kulutustavarahankinnat, investointimenoksi esimerkiksi konehankinnat ja tienrakennushankkeet sekä siirtomenoksi erilaiset tuet, kuten opintotuet tai eläkkeet. Tulot puolestaan saadaan veroista. Mikäli tulot ovat pienemmät kuin menot, valtion budjetti on alijäämäinen. Jos taas tulot ovat suuremmat kuin menot, on valtion budjetti ylijäämäinen.

Korkmanin (2012, 91) mukaan lasku- tai matalasuhdanteessa finanssipolitiikkaa voidaan käyttää elvyttämään taloutta lisäämällä julkisia menoja, esimerkiksi investointeja, jolloin ne lisäävät kokonaiskysyntää ja tuotantoa. Tämä puolestaan lisää yksityistä kulutusta ja näin ollen tuotantoa. Tämä tapahtumaketju on nähtävissä kuviossa 16.

Myös verotusta keventämällä voidaan vaikuttaa samoin kuin edellä. Vaikka verotus ei suoranaisesti vaikuta kysyntään, se vaikuttaa yksityiseen kulutukseen, sillä keventämällä verotusta kotitalouksille jää enemmän käytettävää tuloa.

Kuvio 16. Julkisten investointien lisäys finanssipolitiikassa

Rahapolitiikka

Rahapolitiikalla voidaan vaikuttaa kunkin valtion talouteen rahan määrän ja koron muutoksilla. Lindholm ja Kettunen (2009, 155) kuitenkin muistuttavat, että Suomen liittyessä EU:n jäseneksi vuonna 1995 Suomen rahapolitiikka on siirtynyt Euroopan keskuspankille eli EKP:lle, eikä Suomella näin ollen ole enää omaa rahapolitiikkaa.

Suhdannevaihteluihin rahapolitiikan avulla EKP voi vaikuttaa lähinnä ohjauksen muutoksilla. Jos keskuspankki nostaa ohjaukorkoa, sekä kotitalouksien että yritysten lainanotto vähenee johtaen vähentyvään

kulutukseen ja investointihalukkuuteen, mikä taas puolestaan vähentää tuotannon kasvua. Ohjauskorkoa nostetaankin yleensä noususuhdanteessa inflaation hidastamiseksi. (Tikkanen & Vartia 2012, 100.)

Vaikutus on päinvastainen, mikäli ohjauskorkoa lasketaan. Koskelan ja Rousun (2010, 151) mukaan korkotason alentaminen vaikuttaa eniten yritysten investointihalukkuuteen. Kotitalouksien kysynnän lisääntyminen näkyy tuotannon kasvussa ja työllisyyden paranemisessa, mikä taas puolestaan vaikuttaa positiivisesti yritysten tulevaisuuden näkymiin, jolloin yritykset investoivat enemmän.

On kuitenkin pidettävä mielessä, että EKP toimii vain, jos koko euroalueen tilanne sitä vaatii. Yhden maan taloudellisiin ongelmiin se ei pysty puuttumaan. Silloin yksittäisen valtion käytössä on finanssipolitiikka.

Muita talouspolitiikan keinoja

Ennen integroitumista Suomella on ollut mahdollisuuksia käyttää myös muita keinoja suhdannevaihtelujen tasaamisessa. Näitä ovat olleet muun muassa valuuttapolitiikka. (Koskela & Rousu 2010, 143.)

Voidaan ajatella, että valuutoilla käydään kauppaa kuten muillakin hyödykkeillä. Mitä enemmän tietystä valuutasta on kysyntää, sitä kalliimpi sen hinta on – ja päinvastoin. Valuutan kysyntä ja tarjonta perustuu tavaroiden vientiin ja tuontiin. (Tikkanen & Vartia 2012, 107–108.)

Valuuttapolitiikalla voi vaikuttaa suhdanteisiin devalvoimalla tai revalvoimalla valuutan. Tämä toimii silloin, jos viennillä on iso osuus valtion BKT:sta. Valuutan devalvointi tarkoittaa valuutan arvon heikentämistä. Devalvoimalla vientituotteet halpenevat suhteellisesti, jolloin vientiyritys saa enemmän kotimaan valuttua tuotteistaan.

Devalvaatio voi nostaa laskusuhdanteen noususuhdanteeksi viennin lisääntyessä. Revalvoimalla vaikutus on päinvastainen ja tällöin valuutan arvoa nostetaan. Revalvaation vaikutuksesta vienti supistuu, mutta tuonti

lisääntyä tuontituotteiden halventuessa. Revalvaatioon voi ryhtyä, mikäli valtio haluaa hillitä inflaatiota korkeasuhdanteessa. (Koskela & Rousu 2010, 151–152.)

Suhdannepolitiikan käyttö ennen ja jälkeen integroitumisen

Finanssipolitiikka on suhdannepolitiikan keinoista ainoa, jota Suomessa voidaan tällä hetkellä käyttää suhdannevaihtelujen tasaajana. Siihenkin liittyy kuitenkin tiettyjä EU:n mukanaan tuomia rajoituksia.

Matalasuhdanteessa harjoitettavaa elvyttävää finanssipolitiikkaa käytettäessä joko lisätään esimerkiksi julkisia investointeja tai vähennetään verotusta, jolloin julkisen talouden alijäämä kasvaa. (Lindholm & Kettunen 2009, 163.) Tässä tullaan tilanteeseen, jolloin aina myöskään finanssipolitiikkaa ei enää pystytä käyttämään, sillä EU:n jäsenvaltioilla saa EU:n vakaus- ja kasvusopimukseen perustuen olla alijäämää enintään 3 % BKT:sta (Raunio & Saari 2013, 43).

Finanssipolitiikkaa on siis ennen integroitumista pystytty käyttämään vapaammin kuin nykyään.

Suomella ei ole enää omaa rahapolitiikkaa sen liittyessä EU:hun sekä sen myötä EMU:n. Ennen integroitumista Suomen oli kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa suhdanteisiin myös rahapolitiikan keinoin. Kuten aikaisemmin selitetty, Suomen keskuspankki pystyi vaikuttamaan suhdanteisiin ohjauksen määräytymisellä. Siihen liittyy myös muita keinoja. Viimeisin näistä keinoista oli vuonna 1992, kun Suomen markasta tuli kelluva valuutta (Hurri 2011).

Puhuttaessa valuutan kelluttamisesta, voisi ajatella, että kyse on valuuttapolitiikasta. Näin ei kuitenkaan täysin ole. Valuuttakurssin kelluttaminen tarkoittaa sitä, että valuutan kurssi määräytyy markkinoilla melko vapaasti. Tämä tehdään siksi, että inflaation noustessa viennin kysyntä voi laskea, jolloin valuuttakurssi joustaa ja tuloksena on viennin ja tuonnin tasapainottuminen. (Tikkanen & Vartia 2012, 110.) Lindholmin ja

Kettusen (2009, 185) mukaan rahapolitiikkaan tämä nivoutuu seuraavasti: kun korkotasoa nostetaan, se vähentää investointeja sekä kotitalouksien kulutusta. Se myös vahvistaa valuuttaa ulkomaisen pääoman tuonnin muodossa, joka taas hillitsee vientiä. Nämä johtavat kokonaiskysynnän hitaaseen kasvuun, joka rahapolitiikan tavoitteena olikin.

Suomella oli aikaisemmin vielä yksi suhdannepolitiikan keino käytössään, nimittäin valuuttapolitiikka, joka olikin yksi tärkeimmistä keinoista vakauden ja kilpailukyvyn säilyttämiseksi. Ennen integroitumista Suomi käytti markan devalvoimista kääntääkseen suhdanteet nousuun viennin avulla. Koskelan ja Rousun mukaan (2010, 152) Suomi devalvoi markan viimeisen kerran vuonna 1991.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Tässä kappaleessa esitetään tutkimusongelma sekä tutkimuskysymykset ja niihin liittyen tutkimuksen johtopäätökset. Lisäksi tarkastellaan opinnäytetyön luotettavuutta reliabiliteetin ja validiteetin avulla sekä annetaan jatkotutkimusehdotus.

5.1 Tutkimuksen johtopäätökset

Tutkimusongelmaksi muotoutui työn alussa: kuinka integraatoratkaisut 1990-luvulla ovat vaikuttaneet Suomen suhdannekuvaan?

Tutkimusongelmaa lähdettiin ratkomaan seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- Miten suomalainen suhdannekuva on muuttunut vertailtaessa aikaa ennen ja jälkeen integroitumisen?
- Miten suhdannepolitiikan käyttö on muuttunut vertailtaessa aikaa ennen ja jälkeen integroitumisen?
- Mitä vaikutuksia EU- ja EMU- jäsenyyksillä on ulkomaankauppaan?

Tutkimuksessa kävi ilmi, että suomalainen suhdannekuva on muuttunut selkeästi integroitumisen myötä. Suhdanteiden pituudet ovat lyhentyneet huomattavasti ja ne ovat muuttuneet yhä vähemmän ennustettaviksi sekä sirpaleisemmiksi. Tähän on syynä keskinäisriippuvuuden lisääntyminen ja sisämarkkinoiden tärkeys Suomen ulkomaankaupalle, varsinkin viennille. EU:n jäsenmaiden ollessa tärkein vientialue vaikuttavat sen talouden muutokset suuresti viennin kysyntään ja sitä mukaa vientiin. Sitä kautta löydettiin myös suurin Suomen taloudelle häiriöalttiutta tuova tekijä integroitumisen myötä.

Tutkimuksessa selvisi myös suhdannepolitiikan käytön selkeä rajaantuminen. Ennen integroitumista Suomella oli käytössään finanssi-, -raha- ja valuuttapolitiikka suhdanteiden tasaamisen keinoina. Raha- ja valuuttapolitiikan siirtyminen kokonaan EMU:n tehtäväksi euron myötä sekä finanssipolitiikan käytön rajaaminen ovat aiheuttaneet sen, että

suhdanteisiin ei pystytä enää juurikaan vaikuttamaan. Tämän perusteella voidaan todeta, että talouspoliittisten vaikutusmahdollisuuksien väheneminen lisää myös omalta osaltaan Suomen talouden häiriöalttiutta.

Tutkimuksessa selvitettiin myös EU- ja EMU- jäsenyyksien vaikutuksia suomen ulkomaankauppaan. Tärkein huomio oli sisämarkkinoiden korostuminen suomen ulkomaankaupassa. Noin 60 % koko viennistä sekä tuonnista kattaa sisämarkkinat, joten jäsenmaiden taloudelliset vaikutukset näkyvät selkeästi suhdannevaihteluissa. Tulliliitto ja yhteinen kauppapolitiikka on myös tuonut mukanaan rajoitteita koskien kauppasopimuksia ja tullitariffeja.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Opinnäytetyön luotettavuutta voidaan mitata kahdella eri luotettavuusmittarilla, reliabiliteetillä ja validiteetillä. Reliabiliteetillä tarkoitetaan, kuinka pysyviä tutkimuksen tulokset ovat ja validiteetillä tutkittuja asioita eli pätevyyttä ja luotettavuutta. (Kananen 2014, 147.)

Tutkimuksen reliabiliteetti sekä validiteetti ovat hyviä, sillä työssä käytettiin tutkimusmenetelmää, joka selvittää tutkimusongelman parhaiten. Tässä työssä se oli kirjoituspöytä tutkimus, jolla voitiin selvittää koko tutkittava aihe.

Tutkimuksen luotettavuus on hyvä, sillä empiirisen osuuden aineisto perustuu todennettuun dataan ja faktoihin, kuten esimerkiksi tilastokeskuksen ylläpitämiin tietoihin. Lisäksi tutkimuskysymysten vastausten avulla voidaan selvittää tutkimusongelma. Mikäli toinen tutkija tekisi saman tutkimuksen samoin perustein, olisi tutkimusongelman ratkaisu samanlainen.

5.3 Jatkotutkimusehdotus

Tutkimuksessa keskityttiin suhdannekuvan muuttumiseen sekä ulkomaankauppaan integraation monista vaikutuksista.

Jatkotutkimusehdotuksena onkin integroitumisen vaikutuksien tutkiminen laajemmin, esimerkiksi tutkia uuden valuutan tuomat vaikutukset sekä mikä on Suomen keskuspankin rooli integroitumisen jälkeen. Myös muita EU:n perussopimusten säädöksiä ja niiden tuomia vaikutuksia olisi mahdollista tutkia enemmän.

Mikäli jatkotutkimukseen haluaisi myös kansainvälistä näkökulmaa, voisi integraation vaikutuksia tutkia myös muiden maiden osalta, jolloin saataisiin aikaan yhtenäinen kokonaisuus jäsenmaita koskevista muutoksista.

6 YHTEENVETO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää miten Suomen integraatoratkaisut 1990-luvulla ovat vaikuttaneet Suomen suhdannekuvaan. Aihe on tällä hetkellä hyvin ajankohtainen, sillä euroaluetta koettelevan talouskriisin vaikutukset näkyvät myös Suomessa ja tämän myötä on mediassa ollut paljon keskustelua EU:n jäsenyyden myötä tulleista negatiivisista vaikutuksista sekä sen myötä siitä, pitäisikö eurossa vielä pitäytyä vai siitä erota. Tutkimus voi antaa näkökulmaa EU-jäsenyyttä harkitseville maille sekä tutkimusta on mahdollista hyödyntää tutkittaessa EU:n tuomia vaikutuksia.

Työ toteutettiin kirjoituspöytätyönä aiheen ajankohtaisuuden vuoksi sekä siksi, että aihe on hyvin uusi eikä täysin vastaavia tutkimuksia ole vielä tehty. Poiketen normaalista opinnäytetyömallista, työssä ei ole eritelty pääluvun teoriaosuutta ja empiriaosuutta, vaan ne kulkevat yhdessä koko tutkimuksen läpi. Tutkimuksen luotettavuus on hyvä, sillä työssä käytettiin tutkimusongelman ratkaisun kannalta oikeaa tutkimusmenetelmää sekä työn aineisto perustuu todennettuun dataan ja faktoihin.

Työn teoriaosuudessa tarkasteltiin ensin suhdannevaihteluteoriaa kokonaiskysynnän ja kokonaistarjonnan kautta sekä käytiin läpi eri suhdannevaiheet ja niiden ominaispiirteet. Seuraavaksi siirryttiin tarkastelemaan lyhyesti mitä EU ja EMU tarkoittavat sekä mitä säädöksiä ja vaikutuksia jäsenyydet ovat tuoneet ulkomaankauppaa koskien. Viimeisenä teoriaosuutena käsiteltiin suhdannepolitiikka, jossa käytiin läpi erilaisia keinoja harjoittaa suhdannepolitiikkaa.

Työn empiriaosuus alkoi vertailemalla suomalaista suhdannekuvaa integroitumisen jälkeen 2000-luvulla 1970–1990-luvun suhdanteisiin. Vertailu osoitti, että EU:hun integroitumisen jälkeen suhdannekuva suomessa on muuttunut sirpaleisemmaksi ja suhdannevaihtelut lyhyemmiksi ja yhä vähemmän ennustettavimmiksi. Seuraavaksi vertailtiin vientiorientoituneen maan sekä vientiä rajoittavan maan suhdannekuvaa

toisiinsa. Tässä vertailu osoitti, että vientiorientoituneen maan suhdannevaihtelut ovat selkeästi kytköksissä viennin vetävyyteen, joka taas on kytköksissä vientimaiden talouden tilanteeseen. Seuraava empiriaosuus yhdessä teorian kanssa koski EU:n vaikutuksia Suomen ulkomaankauppaan sekä sisämarkkinoita. Lopuksi tarkastelimme Suomen ulkomaankaupan rakennetta ja vertailimme kuinka suhdannepolitiikkaa oli mahdollisuus harjoittaa ennen integroitumista ja kuinka sitä pystytään harjoittamaan tänä päivänä. Suomen ulkomaankaupan osalta huomattiin selkeä sisämarkkinoiden korostuneisuus. Suhdannepolitiikan osalta selvisi, että suhdannepolitiikan keinot ovat vähentyneet lähes olemattomiin osan poistuessa kokonaan ja osaa keinoista rajoittamalla.

Tutkimuksessa saavutettiin alussa määritelty tavoite ja saatiin vastaukset tutkimusongelmaan sekä tutkimuskysymyksiin. Tutkimustuloksista voidaan todeta, että integroitumisen myötä kehittynyt keskinäisriippuvuus lisää talouden häiriöalttiutta, sillä jäsenyyden myötä Suomelta on poistunut osa mahdollisuuksista suhdanteiden tasaamiseen suhdannepolitiikan keinoin. Lisäksi euroalueen taloudellinen tilanne heijastuu aina myös Suomeen, sillä pienenä maana viennillä on tärkeä osuus suhdannekuvan kehittämisessä suuntaan ja toiseen. Sisämarkkinat ovat korostuneessa osassa Suomen ulkomaankaupassa, joka osaltaan aiheuttaa Suomen talouden häiriöalttiutta. EU:n toimilla ei myöskään pystytä vaikuttamaan yksittäisen valtion taloudelliseen tilanteeseen, joten EU:n toimet koskettavat kaikkia jäsenmaita. Näin ollen voidaan todeta, että integroitumisen vaikutukset näkyvät suhdannekuvan hajoamisena ja muuttumisena.

Tässä tutkimuksessa on keskitytty suhdannekuvan muuttumiseen sekä ulkomaankauppaan integraation monista vaikutuksista. Jatkotutkimus voisikin koskea laajemmin integroitumisen vaikutuksia, kuten uuden valuutan tuomia vaikutuksia, mikä on tänä päivänä Suomen keskuspankin rooli ja miten se on muuttunut sekä EU:n perussopimusten muiden säädösten vaikutukset.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Gillespie, A. 2011. Foundations of Economics. 2nd edition. USA: Oxford University Inc.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Korkman, S. 2012. Talous ja utopia. Jyväskylä: Docendo Oy.

Koskela, M. & Rousu, A. 2010. Kansantalous tutuksi. 15. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Lindholm, T. & Kettunen, J. 2009. Kansantalous. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Mankiw, N. & Taylor, M. 2010. Economics. England: Cengage Learning EMEA.

Pihkala, E. 2008. Yhdentyvä Eurooppa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Pohjola, M. 2014. Taloustieteen oppikirja. 11. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Pohjola, M., Pekkarinen, J. & Sutela, P. 2006. Taloustiede. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Raitio, J. 2013. Eurooppaoikeus ja sisämarkkinat. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Raunio, T. & Saari, J. 2013. Euroopan paras maa?. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus.

Sloman, J. & Garratt, D. 2013. Essentials of Economics. 6th edition. England: Pearson Education Limited.

Tikkanen, E. & Vartia, P. 2012. Taloudellista pääomaa: Johdatus kansantalouteen. 8. uudistettu painos. Helsinki: Taloustieto Oy.

Vilkkumaa, M. 2011. Kansantaloutta kansalaisille. Helsinki: Suomen Yrityskirjat Oy.

Elektroniset lähteet

Datosmacro. 2015a. PIB de Brasil [viitattu 28.4.2015]. Saatavissa: <http://www.datosmacro.com/pib/brasil>.

Datosmacro. 2015b. PIB de Dinamarca [viitattu 28.4.2015]. Saatavissa: <http://www.datosmacro.com/pib/dinamarca>.

EUR-Lex. 2012. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto [viitattu 24.4.2015]. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>.

Euroopan komissio. 2014. Talous- ja rahaliitto [viitattu 24.4.2015]. Saatavissa: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/emu/index_fi.htm.

Euroopan unioni. 2015a. Perustietoa Euroopan unionista [viitattu 24.4.2015]. Saatavissa: http://europa.eu/about-eu/index_fi.htm.

Euroopan unioni. 2015b. EU:n perussopimukset [viitattu 24.4.2015]. Saatavissa: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_fi.htm.

Europa. 2010. Euroopan talousyhteisön perustamissopimus, ETY:n perustamissopimus - alkuperäinen teksti (konsolidoimaton versio) [viitattu 24.4.2015]. Saatavissa: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_fi.htm.

Findikaattori. 2015a. Ulkomaankauppa kansantaloudessa [viitattu 15.4.2015]. Saatavissa: <http://www.findikaattori.fi/fi/33>.

Findikaattori. 2015b. Julkinen velka ja alijäämä [viitattu 16.4.2015].

Saatavissa: <http://www.findikaattori.fi/fi/44>.

Findikaattori. 2015c. Tutkimus- ja kehittämistoiminta [viitattu 20.4.2015].

Saatavissa: <http://www.findikaattori.fi/fi/90>.

Hurri, J. 2011. Lama-Suomikaan ei olisi selvinnyt ilman saneerausta.

Taloussanomat [viitattu 2.5.2015]. Saatavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/kansantalous/2011/04/13/lama-suomikaan-ei-olisi-selvinnyt-ilman-saneerausta/20115152/12>.

International Chamber of Commerce. 2015. Open Markets Index [viitattu

30.4.2015]. Saatavissa: <http://www.iccwbo.org/global-influence/g20/reports-and-products/open-markets-index/>.

Opetushallitus. 2015. Suhdannevaihtelut [viitattu 10.3.2015]. Saatavissa:

http://www02.oph.fi/etalukio/yhteiskuntaoppi/taloustieto/kansantalouden_hairiot_4.html#.

Taloussanomat. 2015a. Taloussanakirja [viitattu 9.4.2015]. Saatavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/porssi/sanakirja/termi/suhdanne/>.

Taloustieto Oy. 2015. Vastauksia oppikirjan tehtäviin [viitattu 10.3.2015].

Saatavissa: <http://www.taloustieto.fi/lukiotext/vast608.html>.

Telasuo, C. 2014. Näinkö tässä kävi? EU-maiden osuus Suomen ulkomaankaupasta pudonnut jäsenyyden aikana. Tullihallitus [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/tiedotukset/blogit/blogi_012013.jsp.

The World Bank. 2015. Exports of goods and services (% of GDP) [viitattu 30.4.2015]. Saatavissa:

<http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS>.

Tilastokeskus. 2015a. Kansantalous huoltotase [viitattu 17.4.2015].

Saatavissa:

http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html#huoltotase.

Tilastokeskus. 2015b. Kauppa [viitattu 17.4.2015]. Saatavissa:

http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kotimaankauppa.html#kauppatase.

Tilastokeskus. 2015c. Sosiaaliturvan osuus julkisyhteisöjen menoista kasvoi vuonna 2013 [viitattu 20.4.2015]. Saatavissa:

https://www.tilastokeskus.fi/til/jmete/2013/jmete_2013_2015-01-30_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus. 2015d. Bruttokansantuote (BKT) markkinahintaan 1975–2014 [viitattu 24.4.2015]. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/vtp/2014/vtp_2014_2015-03-02_tau_001_fi.html.

Tilastokeskus. 2015e. Pääagregaatit, prosenttiosuudet 1975–2014 [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa:

http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=040_vtp_tau_041&path=../DATABASE/STATFIN/KAN/VTP/&lang=3&multilang=fi.

Tullihallitus. 2014a. Aikasarjat [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/tilastoja/aikasarja/index.jsp.

Tullihallitus. 2014b. CPA-tuoteluokittelu [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/luokitukset/cpa/index.jsp.

Tullihallitus. 2015a. Vuosijulkaisu (yksityiskohtaiset tiedot): Viennin volyymi kasvoi 2,3 prosenttia vuonna 2014 [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa:

<http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/katsaukset/tiedotteet/yhteenveto27022015/liitteet/TullitiedottaaFI.pdf>.

Tullihallitus. 2015b. Kuvioita Suomen ulkomaankaupasta 2014 [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/grafiikkaa/liitteet/Kuviot_2014FI.pdf.

Tullihallitus. 2015c. Ulkomaankauppa 2010 Taskutilasto [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/tilastokatsaukset/muut_katsaukset/taskut/liitteet/tasku2010.pdf.

Tullihallitus. 2015d. Ulkomaankauppa 2011 Taskutilasto [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/tilastokatsaukset/muut_katsaukset/taskut/liitteet/tasku2011.pdf.

Tullihallitus. 2015e. Ulkomaankauppa 2012 Taskutilasto [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/tilastokatsaukset/muut_katsaukset/taskut/liitteet/tasku2012.pdf.

Tullihallitus. 2015f. Ulkomaankauppa 2013 Taskutilasto [viitattu 16.4.2015]. Saatavissa:

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/tilastokatsaukset/muut_katsaukset/taskut/liitteet/tasku2013.pdf.

Ulkoasiainministeriö. 2008. Kauppapolitiikka ennen EU-jäsenyyttä ja EU:ssa [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa:

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=66976&culture=fi-FI>.

Ulkoasiainministeriö. 2015. Euro [viitattu 24.4.2015]. Saatavissa:

http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?nodeid=46853&contentlan=1&culture=fi-FI#.VTn3TJOI_P.

